

VERDENSARVENPÅFANØ

UDSTILLING I LANDSKABET

PROJEKTBEKRIVELSE

Projektudvikling - Fanø Kommune

Marco Brodde - natur & fortælling,
Jacob Kristian Bay - projektledelse
Jacob Coln - koncept & formidling

Medudvikling & grafisk opsætning

Engel Exhibit/Joakim Engel

Fanø
Kommune

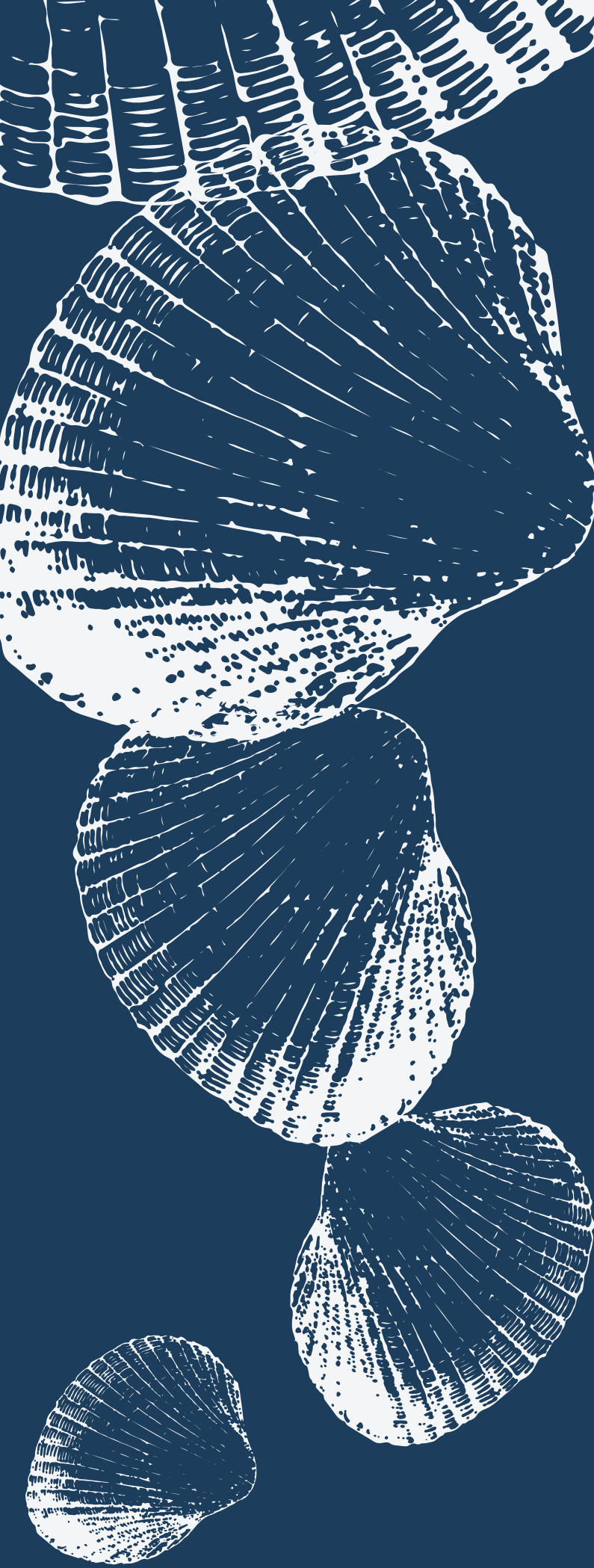

Foto: Esbjerg Kommune - Torben Meyer

”

Look deep into nature, and then you will understand everything better.

Albert Einstein

Havterner (*Sterna paradisaea*) - Kortnæbbet gås (*Anser brachyrhynchus*)

INDHOLDSFORTEGNELSE

Vadehavet UNESCO Verdensarv	s. 6
Formidling midt i Verdensarven	s. 8
Formål & kerneværdier	s. 12
En tydelig identitet	s. 15
Ankomsten i Verdensarven	s. 18
Verdensarv fra kajkanten	s. 20
Slikvaden - det usynlige liv	s. 26
Hvor det ældste & det yngste mødes	s. 32
Tidevandet som entreprenør	s. 36
Millioner af flyvende gæster	s. 46
Vadevandring & den foranderlige strand	s. 52
Klitsøernes fauna	s. 58
Landskabsdannelse - havet skaber land	s. 62
Det samlede koncept	s. 68

Vadehavet **UNESCO** Verdensarv

Vadehavet er et af verdens største tidevandsområder med uerstattelige naturværdier og unikke landskaber. Derfor er Vadehavet af UNESCO udpeget som Verdensarv til glæde for nuværende og fremtidige generationer og opfylder således 3 af UNESCO's 10 kriterier for at opnå udpegning som Verdensarv:

- **Enestående eksempel på pågående geologiske processer**
- **Betydningsfulde biologiske & økologiske processer**
- **Global betydning for bevaring af biodiversitet**

Vadehavet deles mellem Danmark, Tyskland og Holland og kun få andre steder på Jorden findes et så stort og sammenhængende økosystem, hvor naturkræfterne får lov at råde. Tidevandet, stormfloderne og vinden flytter konstant rundt på enorme mængder sand og skaber et evigt foranderligt landskab. Fanø er dannet af disse naturkræfter og er en del af det geologisk unge landskab, der stadig udvikler sig for øjnene af os.

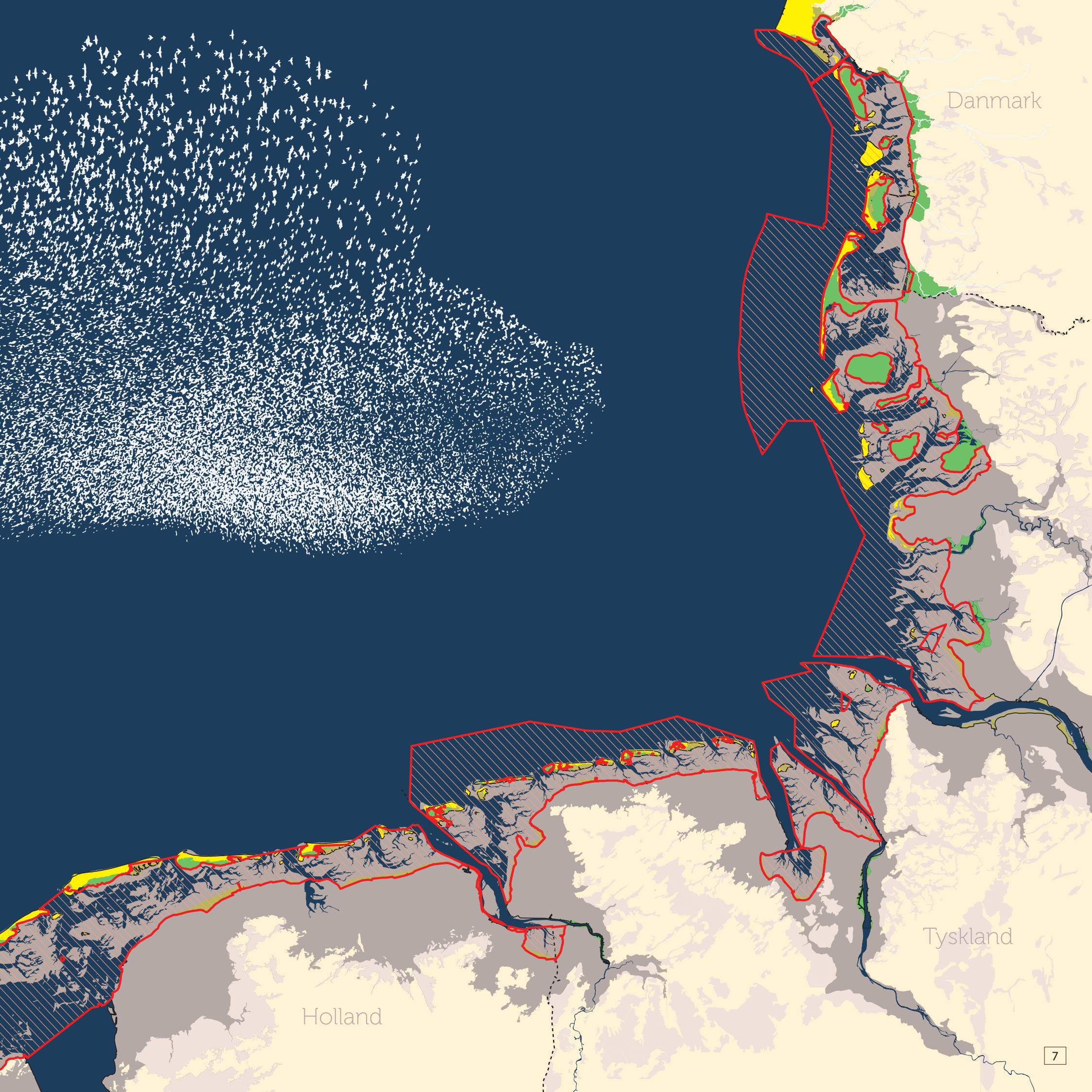
På Fanø har man således en helt enestående mulighed for at opleve den natur, som udgør grundlaget for udpegningen af Vadehavet som UNESCO Verdensarv.

United Nations
Educational, Scientific and
Cultural Organization

The Wadden Sea
World Heritage Site
since 2009

Danmark

Tyskland

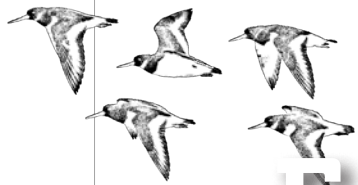
Holland

10 STEDER på Fanø er Verdensarven særligt synlige. Projektet "Verdensarven på Fanø - Udstilling i Landskabet" vil med en række fysiske tiltag synliggøre disse steder. Formidling af vadehavets Verdensarv skal ske derude - på naturens og landskabets præmisser!

Hvorfor formidle vadehavets natur indendørs, når den natur, vi vil formidle, er så tæt på? På Fanø er vi så privilegerede at have verdensarven samlet på et relativt lille område og naturen er allestedsnærværende og let tilgængelig. Det er derfor nærliggende at opfordre til, at man tager ud for at opleve verdensarven. Med enkle greb ude i landskabet vil vi på Fanø kunne præsentere vores gæster for en naturformidling af meget høj kvalitet.

Projektet skitserer en række fysiske tiltag på 10 lokaliteter som er udvalgt ud fra deres særlige naturmæssige kvaliteter og i forvejen eksisterende adgangveje. Lokaliteterne tænkes faciliteret på forskellig vis i form af formidlingsmateriale, og fysiske installationer der på enkel vis leder den besøgende til en sanselig oplevelse af stedet og naturen og samtidig lægger op til fordybelse og nysgerrighed på mere faktuel viden om det ganske særlige landskab.

Formidling **midt i** Verdensarven

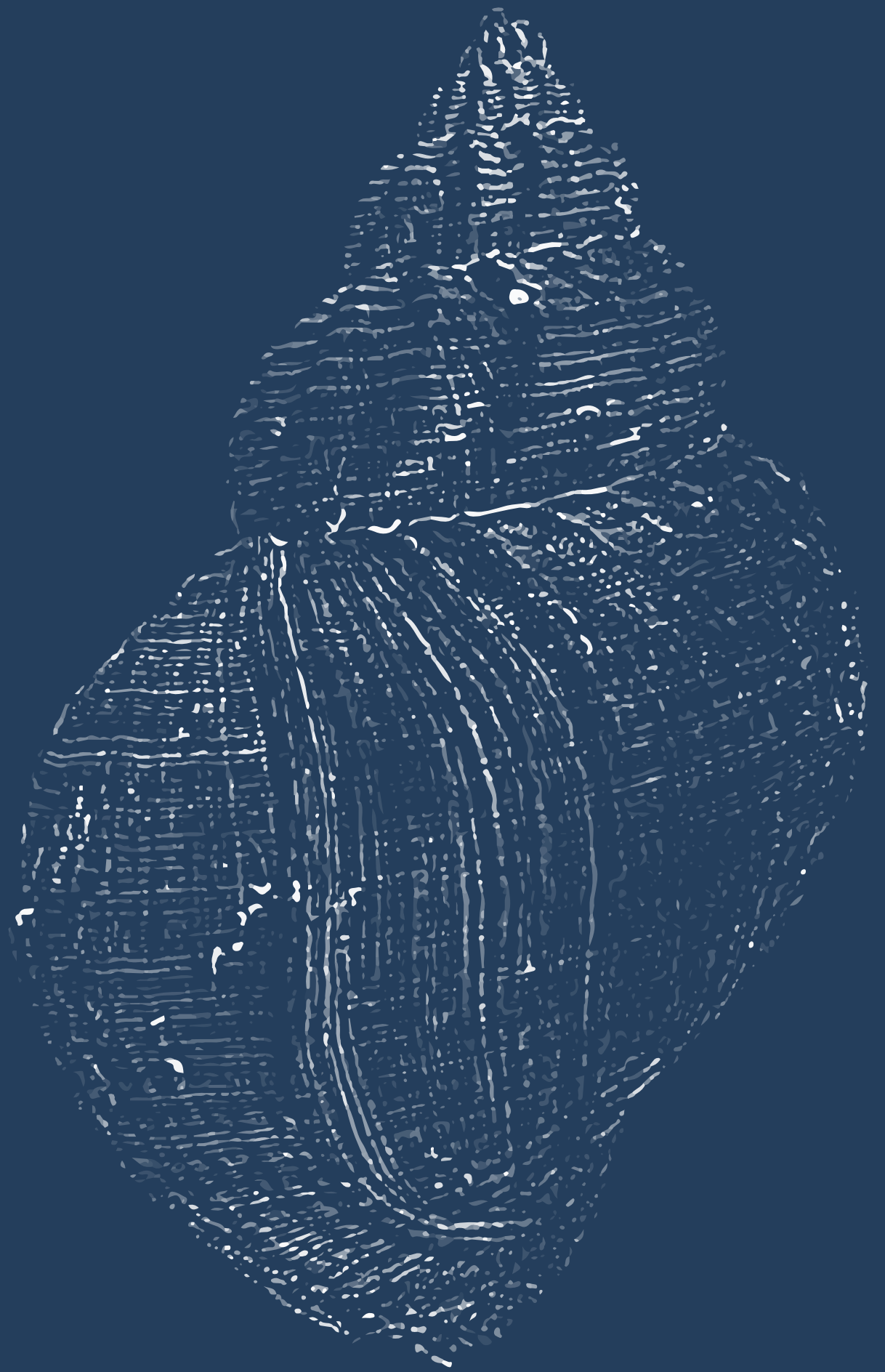
”

What would our lives be like if our days and nights were as immersed in nature as they are in technology?... Unlike television, nature does not steal time; it amplifies it!

Richard Louv, *The Nature Principle: Human Restoration and the End of Nature-Deficit Disorder*

Foto: Joakim Engel

Formål & kerneværdier

Vi tror på at viden tilegnes bedst igennem egenoplevelse, pirren af fantasi og glæden ved den fængende fortælling. Det er det der skal virkeliggøres på de 10 forskellige nedslag på Fanø.

De formidlende tiltag i landskabet skal fungere som magneter der tiltrækker de besøgende, vækker deres nysgerrighed, tilbyder dem en ny vinkel på den natur de er midt i og måske endda skabe lyst til selv at opsøge og tilegne sig endnu mere viden.

For de der vælger at besøge flere - eller måske alle - verdensarvspunkterne skal den samlede formidling ligeledes skabe mulighed for en overordnet forståelse af hele vadehavets geologiske og økologiske dynamikker - det der gør området til noget fuldstændig unikt.

Det vil vi:
Medvirke til en større forståelse af vadehavets unikke naturværdier
Opfordre til udforskning & egenopdagelse
Bringe formidling ud der hvor det faktisk sker
Pirre nysgerrighed & forundring

Sådan vil vi det:
Overraskende og anderledes installationer i landskabet
Kombinere det taktile med det visuelle og intellektuelt udfordrende
Fremme dialog de besøgende imellem
Ramme alle aldersgrupper

en **TYDDELIG** identitet

For at illustrere den kontekst det enkelte formidlingspunkt er en del af, er det vigtigt at der på de enkelte lokaliteter skabes fysiske tiltag der i farvevalg, materiale og formsprog, tydeligt viser fortællingen og det overordnede incitament som stedet er en del af. Dette skal samtidig ske med respekt for det enkelte steds særegne kvaliteter.

Det gennemgående materiale til de enkelte installationer er beton. Materialet er valgt ud fra, at det er robust i forhold til vind og vejr og samtidig spiller sammen med Fanøs barske, rå natur og en materialitet der går igen andre steder på øen - eksempelvis i de forvitrende bunkere der er strøet ud på øen.

Betonen kan fremstå med et næsten uendeligt antal forskellige overflader og farver og kan forvitre i overensstemmelse med naturen i området - så det enkelte værk kan fremstå med en tiltænkt æstetik, selv efter mange år - hvor naturen langsomt tager over og præger anlægget med mos og lav i samspil med betonnens egen forvitring. Elementer af massiv eg, bronze, messing og rusfrit stål skal highlighte og fremhæve udvalgte designelementer.

Projektets samlede identitet skal yderligere understøttes af et gennemgående logo der optræder på både grafik, foldere og imprintet i beton og stål på de forskellige lokaliteter.

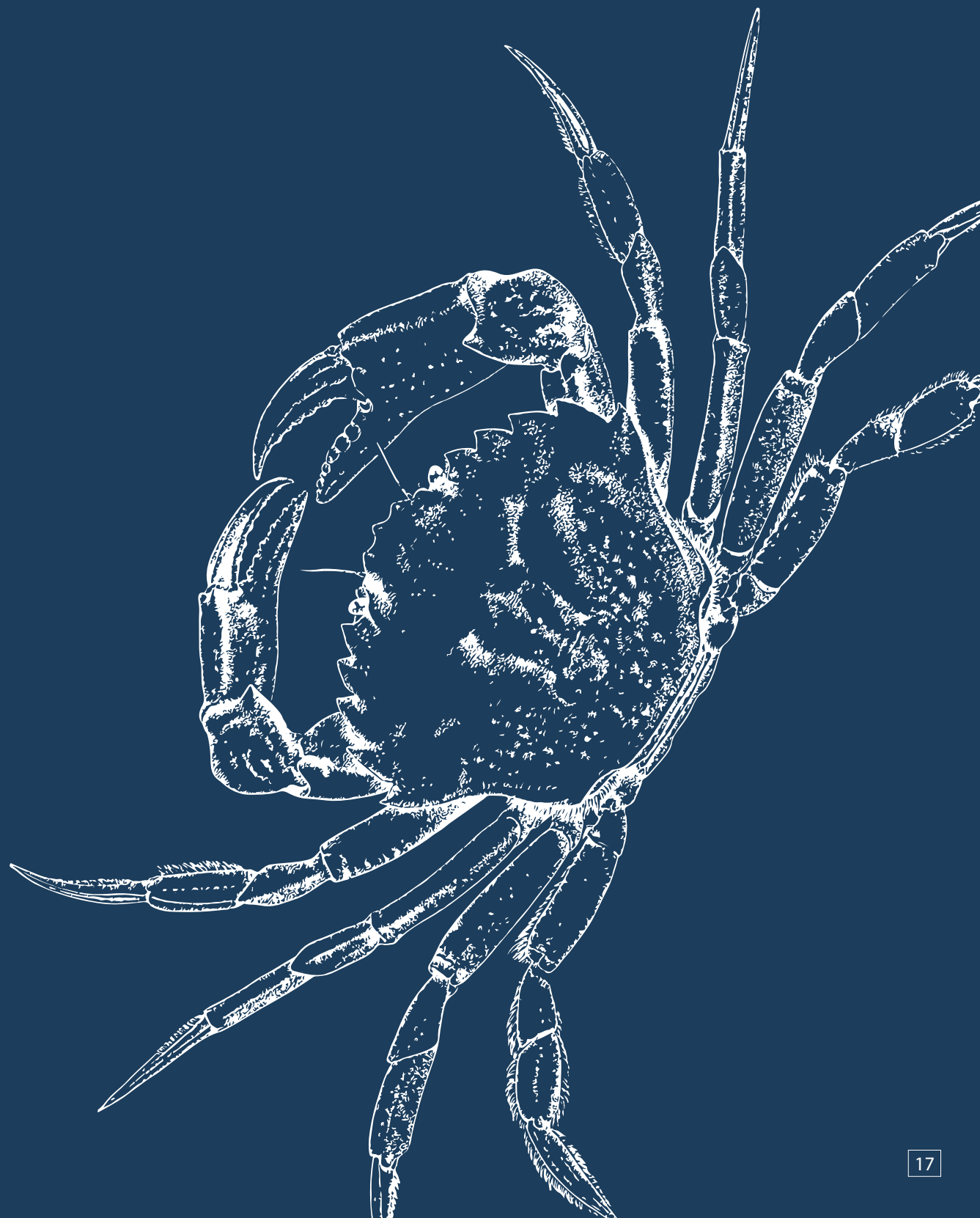
... med respekt for omgivelserne

”

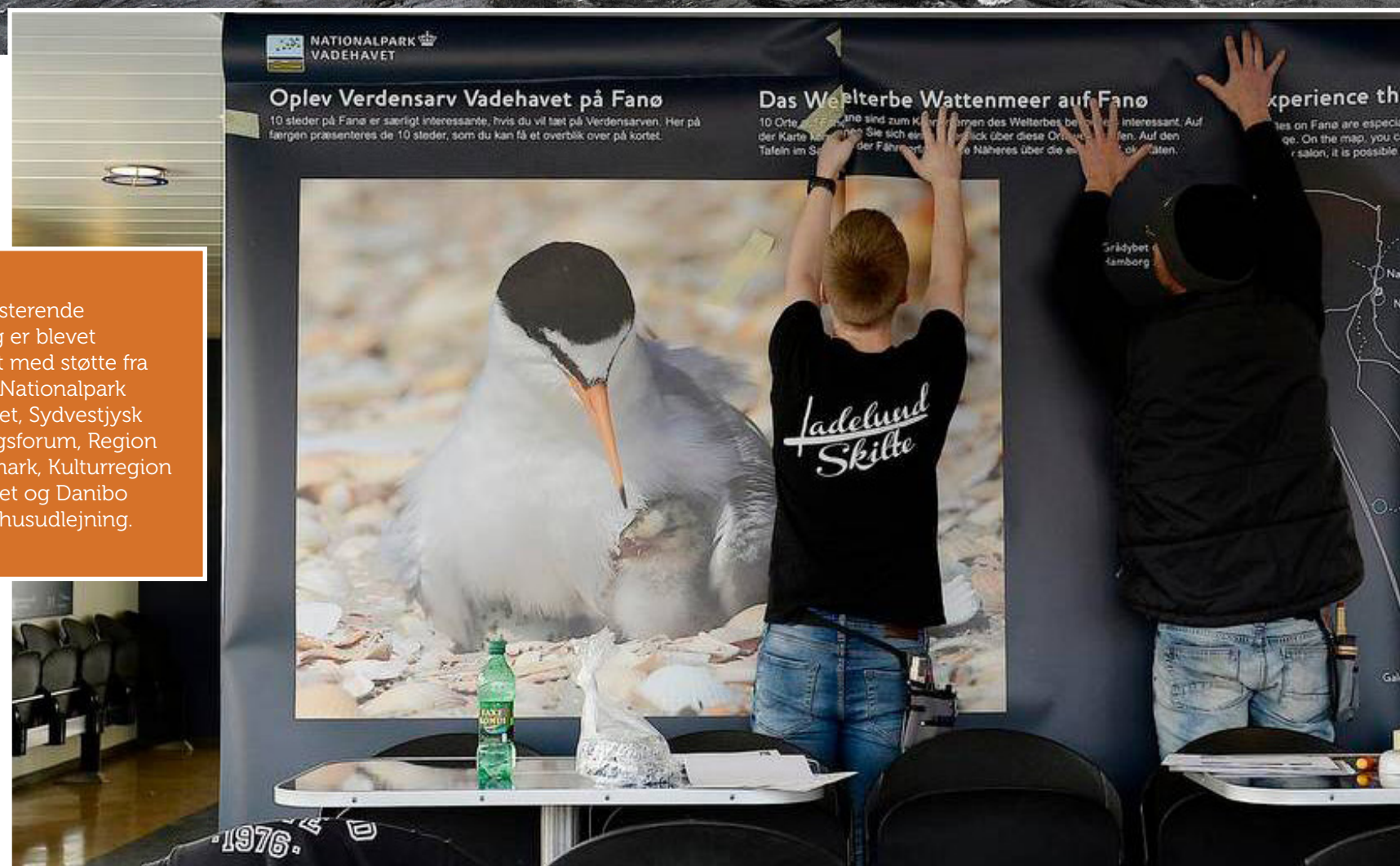
...Der er aldrig et færdigt slutprodukt når det handler om landskabs design, der er blot en tid hvori et sted antager en bestemt form...

frit efter Catherine Dee

Ankomsten i Verdensarven

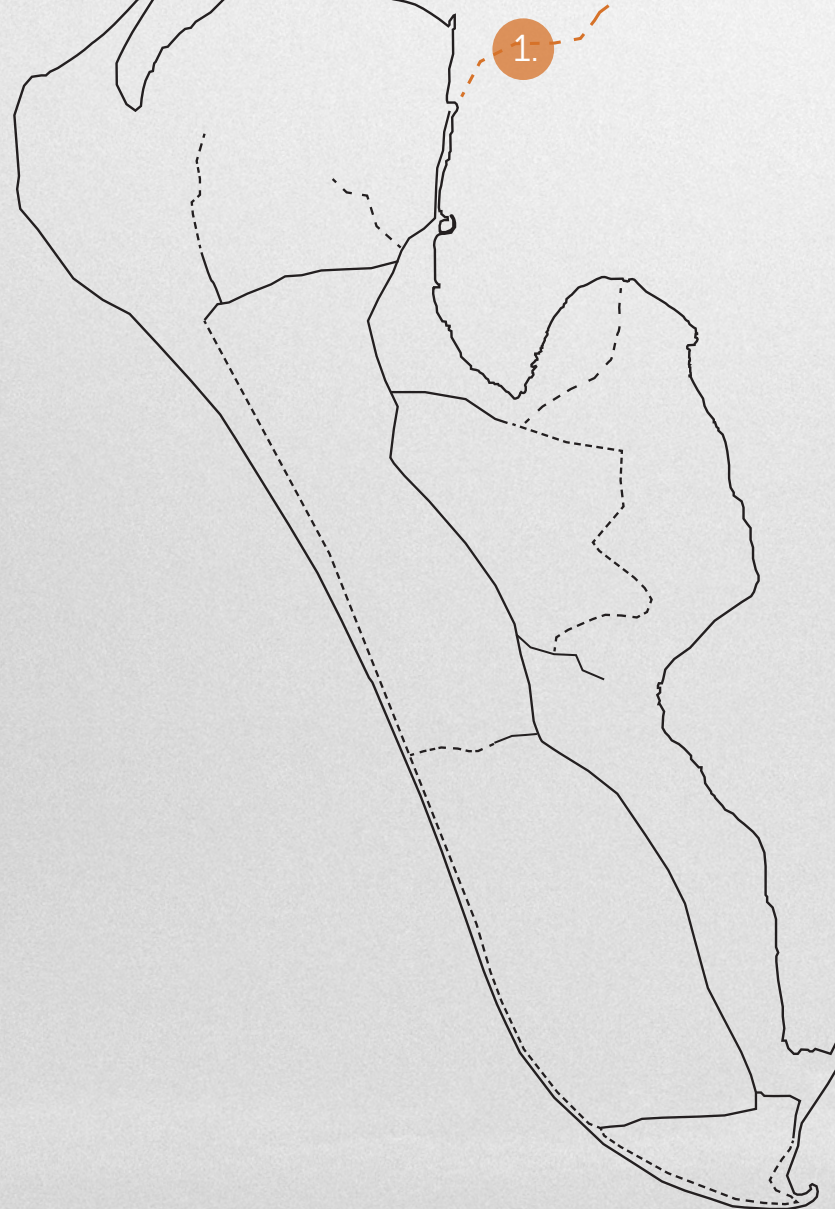
Den eksisterende udstilling er blevet realiseret med støtte fra Færgen, Nationalpark Vadehavet, Sydvestjysk Udviklingsforum, Region Syddanmark, Kulturregion Vadehavet og Danibo Sommerhusudlejning.

Færgeturen mod Fanø udgør den perfekte "foyer" til Verdensarven. Så snart man er ude af havnebassinet i Esbjerg, er man midt i verdensarvsområdet, og naturoplevelsen kan begynde.

Med skilte på rælingen, plancher på vægge og holdbare print på bordene danner færgerne den perfekt introduktion for oplevelsen af vadehavets natur. Allerede nu er konceptet testet af med stor succes og det er således en videreudvikling af de flydende udstillinger der skal sørge for den endelige ramme for projektet i sin helhed.

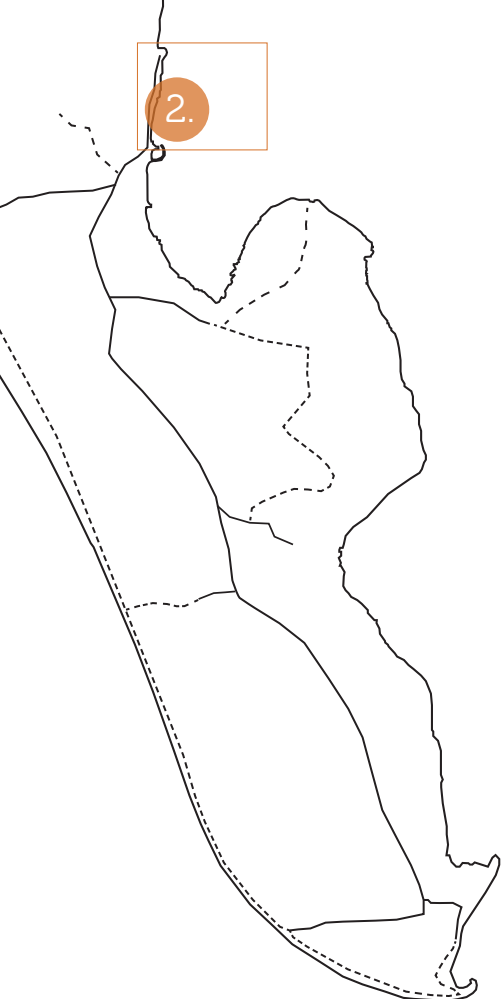
Yderligere skal en folder med kort over øen og en kort beskrivelse af de forskellige nedslag tilbydes til øens gæster.

Velkommen til Verdensarven...

FANØOVERFARTEN

Man behøver ikke bevæge sig langt ud i et ufremkommeligt terræn for at opleve et stykke Verdensarv. Fra kajkanten i Nordby ser man lige ud over den. Tidevandet oversvømmer og tørlægger med få timers mellemrum bugten ud for byen, og områdets lokale navn - Søjorden - siger det hele.

Den højeste del af Næs Søjord, en lille sandbanke tæt ved kajen, forbliver ofte tør, selv ved højvande. Her samles sæler, terner og nogle af de mange vadefugle, der er på vej fra Arktis til Afrika eller den anden vej. Fra havnen i Nordby kan vi betragte det hele fra første række.

Verdensarv fra kajkanten

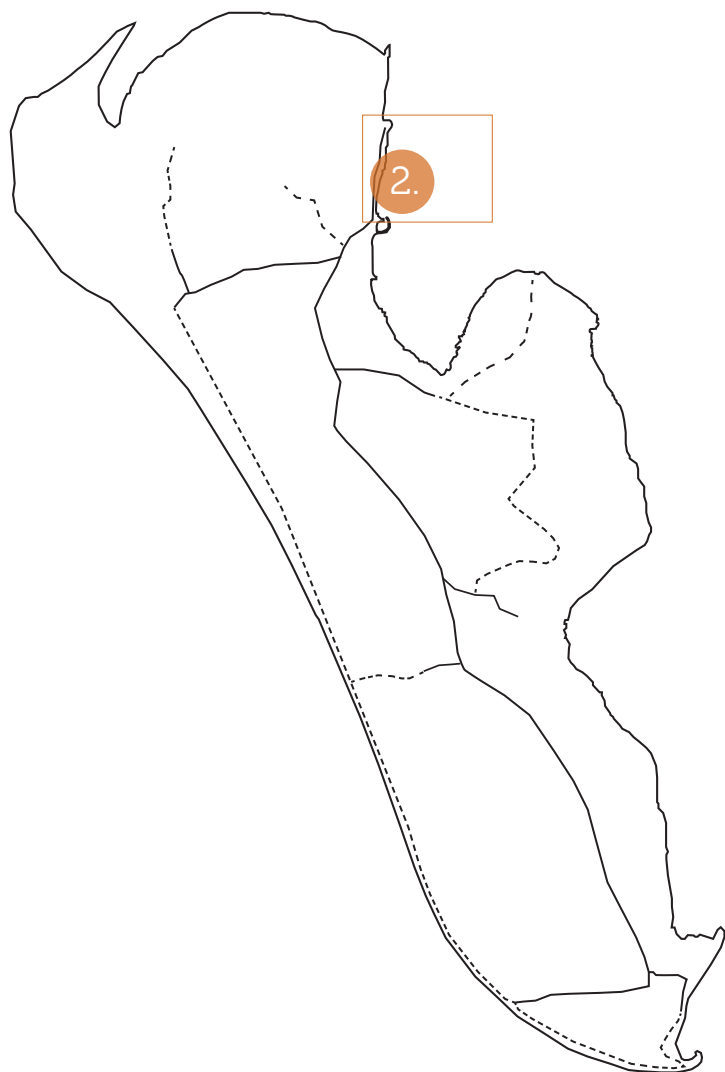

Den højeste del af Næs Søjord, en lille sandbanke tæt ved kajen, forbliver ofte tør, selv ved højvande. Her samles sæler, terner og nogle af de mange vadefugle, der er på vej fra Arktis til Afrika eller den anden vej. Fra havnen i Nordby kan vi betragte det hele fra første række.

På den lange, sænkede promenade langs havnefronten vil vi bryde den monotone betonkant med et antal betonskulpture af fauna fra Vadehavet. Skulpture der kan røres ved og leges på og som samtidig fortæller historier om forskellige arters tilpasninger til et liv i det omskiftelige miljø, lige på den anden side af kajkanten.

Udvalgte kropsdele highlightes ved at være udført i andre materialer - eksempelvis bronze - og understreger arternes forskellige tilpasninger. Skilte fastgjort til den skrå kant opridser fortællingerne om den evige kamp for overlevelse... Spis & bliv spist.

Både skilte og skulpturer udføres i hårdføre materialer der kan tåle daglige påvirkning af salt, vand og vind og ikke mindst årlige oversvømmelser ved stormflod. De patineres og bliver med tiden nærmest en del af det organiske liv på vaden. lige der i grænselandet mellem land og hav.

I beton & bronze

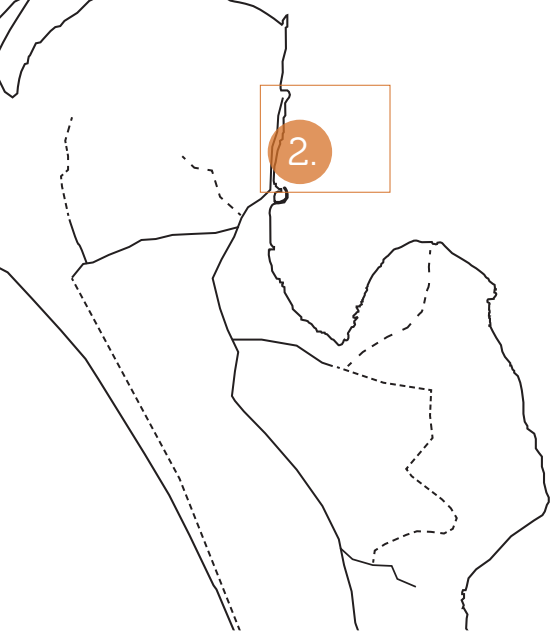

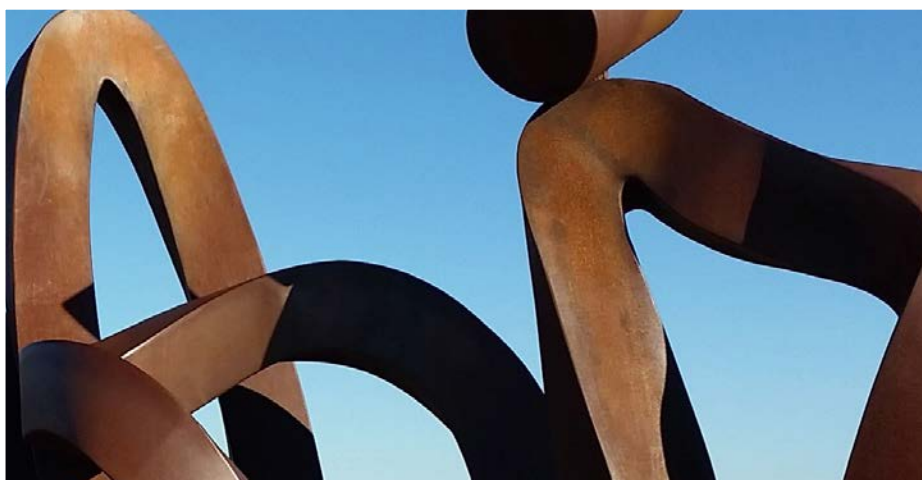
Langelinie er det mest befærdede sted på Fanø. Om sommeren venter tusindvis af mennesker på færgerne hver dag og man udnytter ventetiden til at strække benene. En oplagt mulighed for at formidle viden om den Verdensarv man lade blikket vandre ud over.

Eksempler på arter der kan "boltre sig" på havnefronten i beton og stål. Den spættede sæl med sin strømlinede torpedoform. Strandkaden med sit dolkformede, orangerøde næb der åbner muslinger på sekunder. Storspovens lange, buede pincetnæb der stikker dybt i vaden efter sandorm. Strandkrabben med sit "all-round arsenal af graveben og klosakse og Blåmuslingerne der med deres byssustråde limer sig fast til hvert lille fast holdpunkt i en konstant foranderliv tidevandsverden.

Inspiration til organiske skulpturer i beton, stål og glas. I krydsfeltet mellem håndværk, kunst og moderne 3D-produktionsteknikker kan de hårdførte materialer formgives og "sammensmelte" på helt nye måder.

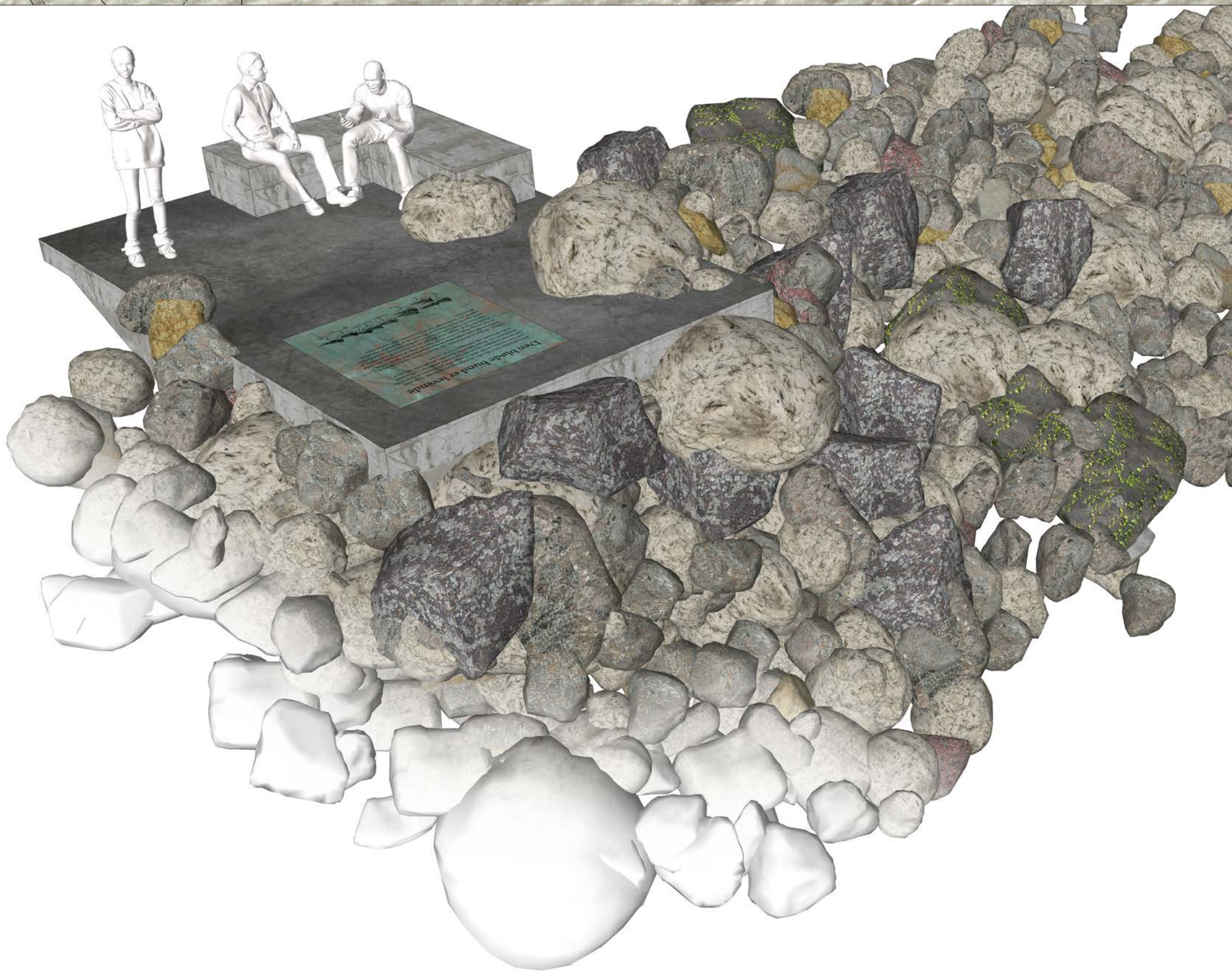

Slikvaden det usynlige liv

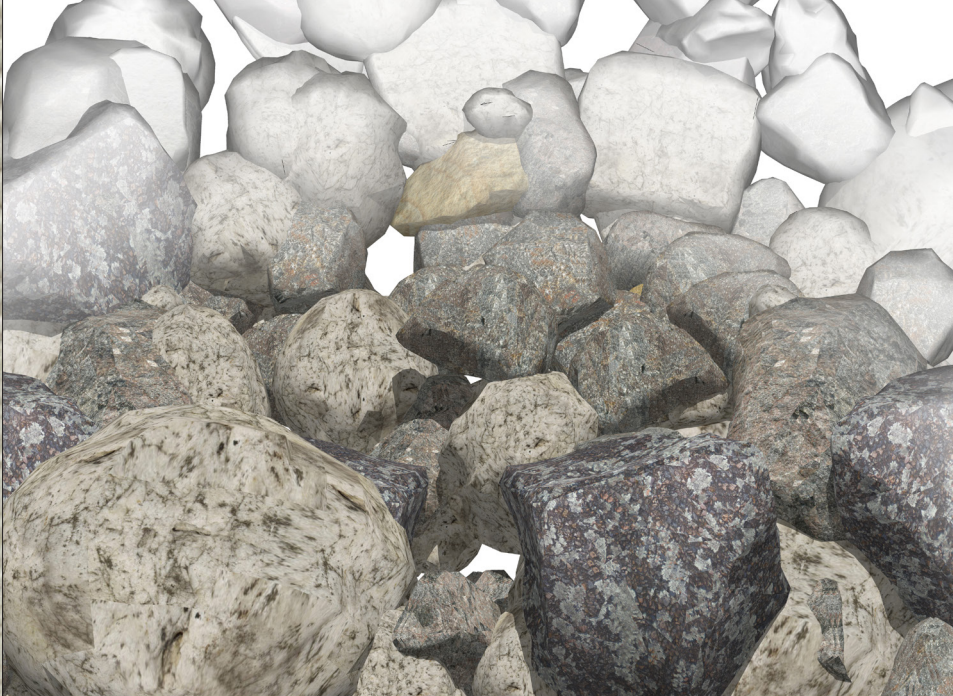
Fra lystbådehavnen i Nordby strækker sig en lavvandet bugt mod syd, hvor vandet næsten altid er roligt. Her på østsiden af Fanø er der læ for vestenvinden, og selvom tidevandet resulterer i en konstant strøm, kan selv meget finkornet materiale, det såkaldte slik, nå at synke til bunds, når det fragtes ind af vandet. Slikket aflejres på havbunden, der dermed bliver mudret og blød. Slikvaden indeholder et stort antal bunddyr og tiltrækker derfor mange fugle ved lavvande. Især de arter af vadefugle, der ynder den bløde bund. Nogle arter af fugle ser man omvendt næsten kun på øens vestside, hvor vaderne er mere sandede, hårdere og indeholder færre og anderledes bunddyr. På trods af, at Vadehavet ved første øjekast ser ensformigt ud, er variationen stor i det samlede økosystem.

Den bløde bund er levende

I **udkanten** af lystbådehavnen, med udsigt sydpå ud over slikvaden og Nørby Enge vil vi molekanten udstøbe et plateau der strækker sig fra græstørven og ud i selve stensætningen. Fra plateauet rejser sig en plint til at sætte sig på og nyde udsigten. I selve plateauets fundament indlejres information om biotopen. Måske i indgraveret bronze der sammen med resten af installationens hårdføre karakter kan modstå de årlige overskyldninger ved stormflod.

Den bløde bund er levende

Fra lystbådehavnen i Nordby strækker sig en lavvandet bugt mod syd, hvor vandet næsten altid er roligt. Her på østsiden af Fanø er der læ for vestenvinden, og selvom tidevandet resulterer i en konstant strøm, kan selv meget finkornet materiale, det såkaldte slik, nå at synke til bunds, når det fragtes ind af vandet.

Slikket allejres på Håvbunden, der dermed bliver mudret og blød. Sådant slikvade indeholder et stort antal bunddyr og tiltrækker derfor mange fugle ved lavvande. Især de arter af vadefugle, der ryder den bløde bund. Nogle arter af fugle ser man omvendt næsten kun på øens vestside, hvor vadeerne er mere sandede, hårdere og indeholder færre og anderledes bunddyr. På trods af, at Vadehavet ved første øjekast ser "ensformigt" ud, er variationen stor i det samlede økosystem.

”

...The least movement is of importance to all nature.
The entire ocean is affected by a pebble...

Blaise Pascal

Hvor det ældste & det yngste mødes

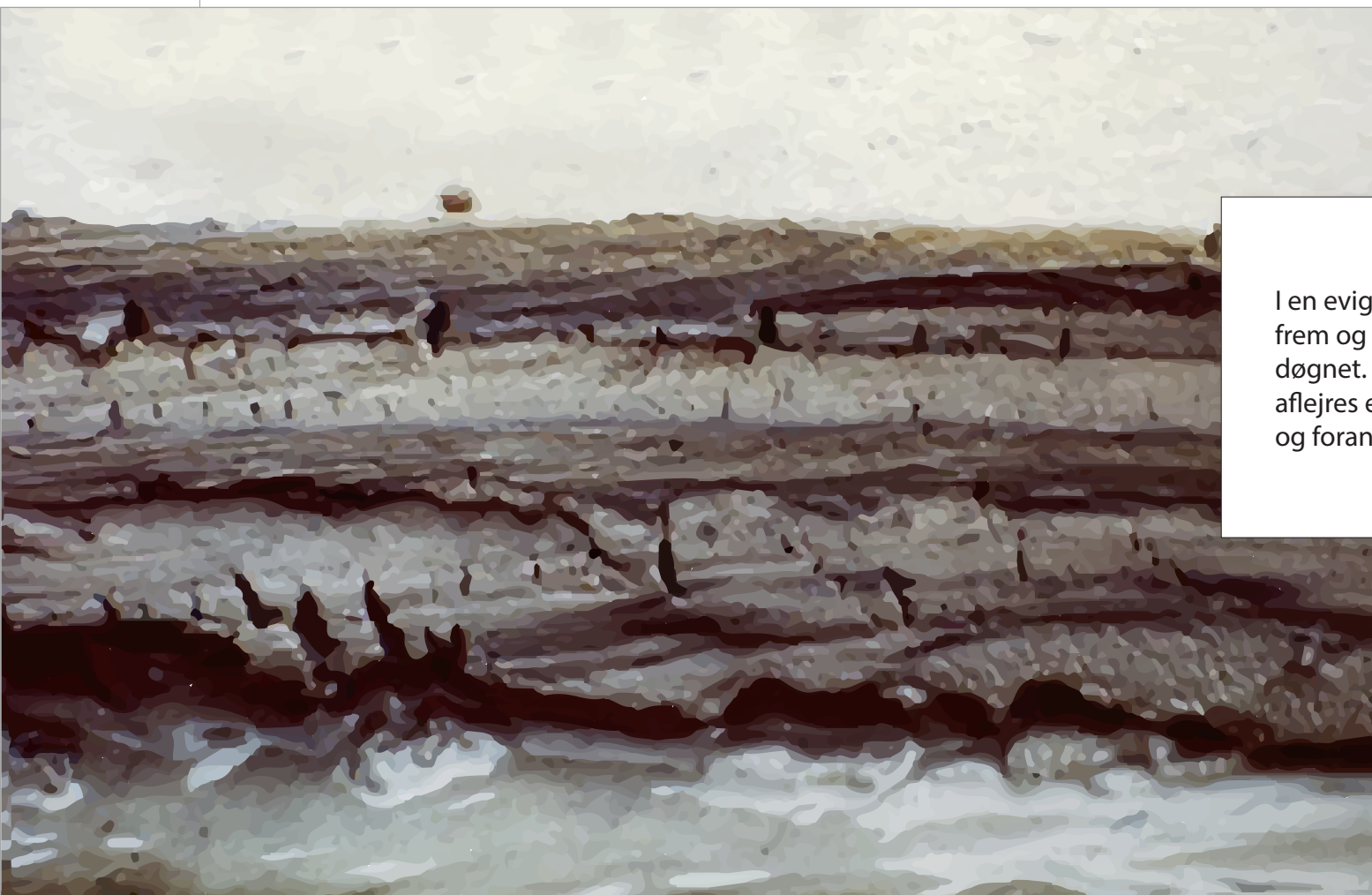
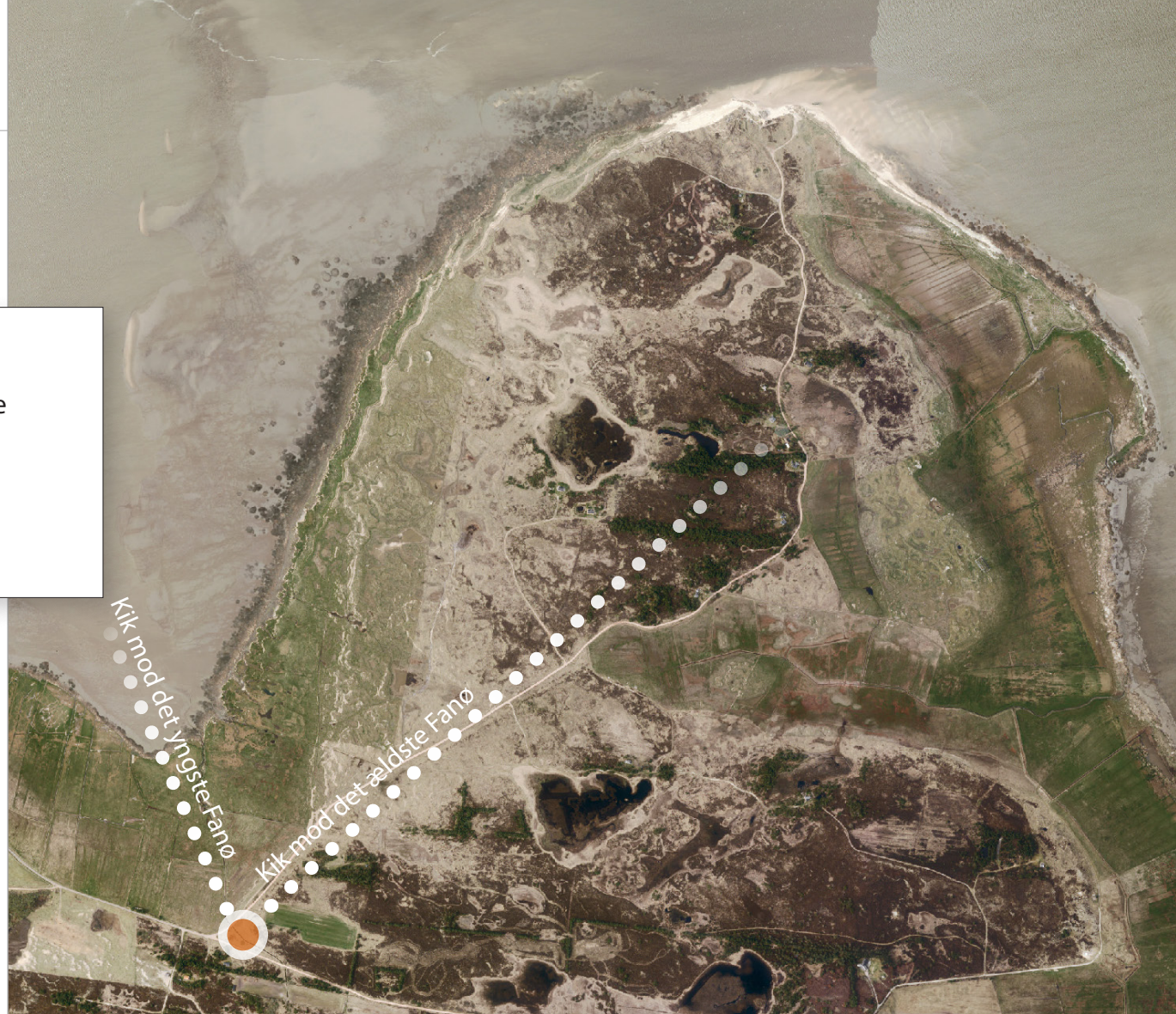
Det ældste Fanø skal formentlig findes på øens østkyst i det område, vi i dag kalder Halen. Herfra er øen vokset mod vest, i takt med at havet har aflejret sandrevler, der til sidst er vokset sammen til at danne en egentlig ø. En proces der fortsat former Fanø og har gjort stranden dobbelt så bred på 100 år.

Øens østkyst har ingen bred sandstrand som den ude mod vest. Sandet når populært sagt ikke ind bag øen med tidevande, modsat det mere finkornede og lettere materiale der kaldes slik. Ved gentagne oversvømmelser og deraf følgende aflejring af slik hæves havbunden langsomt, og en stribe af marsk dannes langs kysten.

Marsken er frodig, fordi slikket indeholder rester af organisk materiale. Derfor findes den bedste landbrugsjord på Fanø på øens østkant. Mellem Nordby og Halen kan man opleve et stykke marsk, hvoraf store dele stadig oversvømmes ved storm. Marsken vokser derfor stadig, og nyt land dannes. Fra Halen kan man således betragte både det ældste og det yngste Fanø, alene ved at dreje rundt om sig selv.

HALEN OG SKIDENENG

Fra Halevejens delingspunkt er der udsyn til både det yngste og det ældste af Fanø. Skidenenge med sine friske aflejrede sedimenter og de indre partier af Halen opbygget over flere tusind år.

I en evig cyklus trækker månen vandmasserne frem og tilbage over Vadehavet to gange i døgnet. Sand og sedimenter fjernes et sted og aflejres et andet, i Danmarks mest dynamiske og foranderlige landskab.

Tidssøjlen

Midt i det åbne og øde marsklandskab, der hvor hvor grusvejen mod Halen deler sig i to, mødes man af en søjle, som rejser sig i mandshøjde. Med sin tilsyneladende "tilfældige" placering samt overraskende og anderledes udformning opfordrer søjlen til et stop og en nærmere undersøgelse...

Den skulpturelle installation afslører fortællinger - i ord og form - om øens geologiske historie og vadehavets stadige entreprenante modellering af det omgivende landskab. En pause i dagens udflugt der opfordrer til udforskning, samtale og måske refleksioner over tid og foranderlighed.

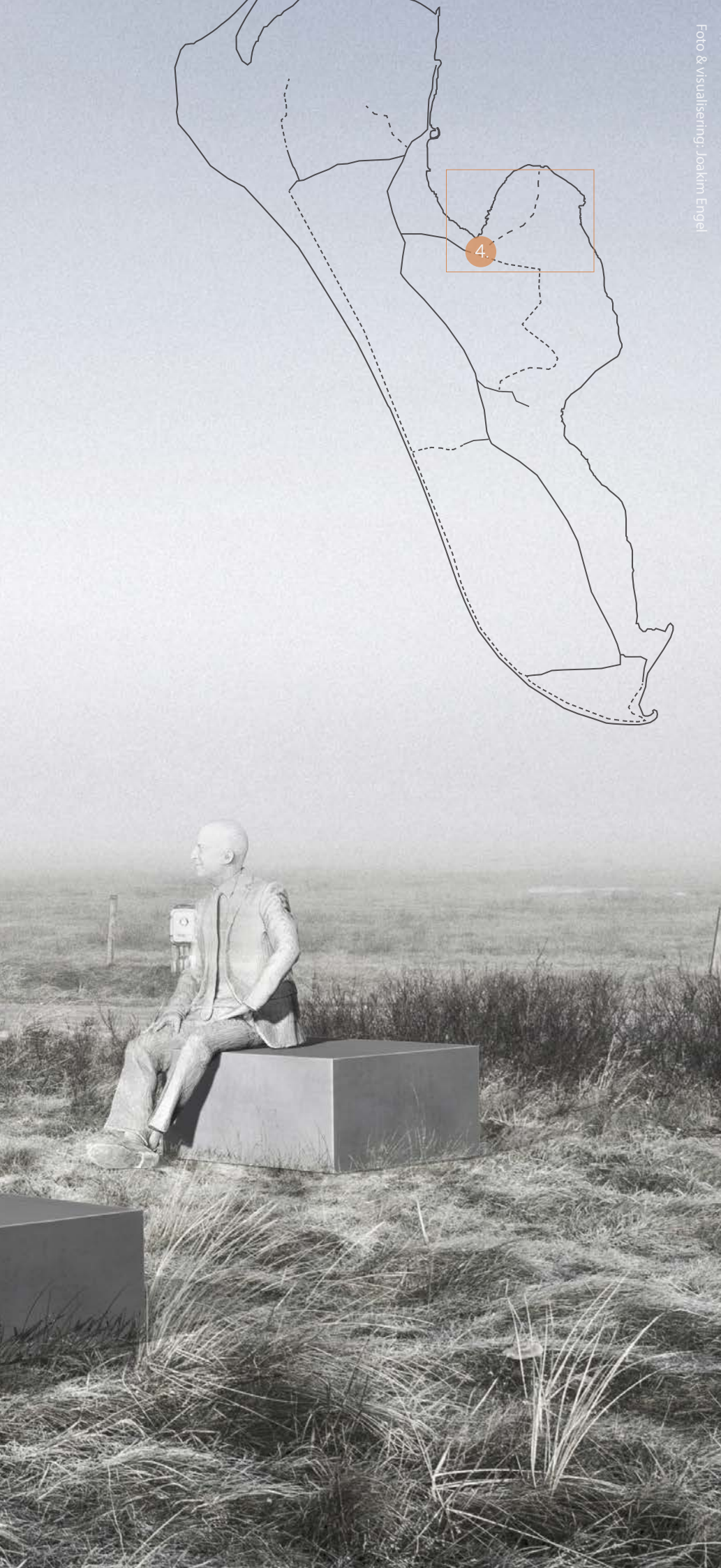

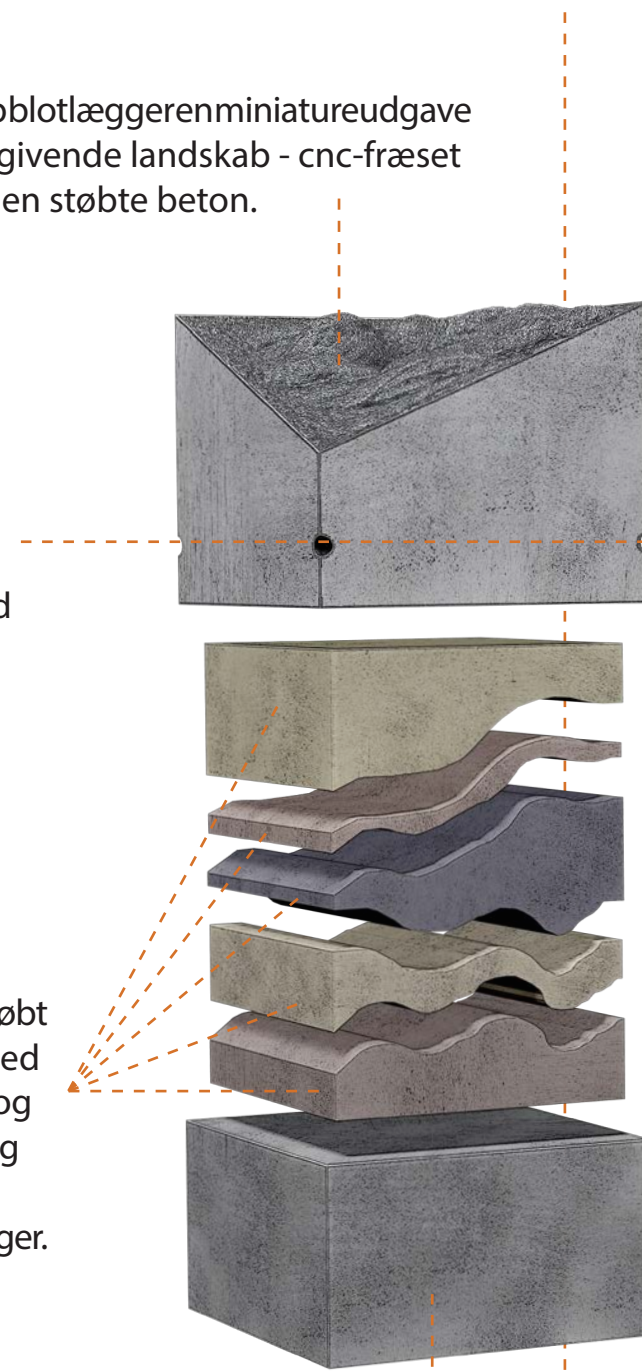
Foto & visualisering: Joakim Engel

Polerede, rå og brudte overflader giver et både organisk og kontrastfuldt look.

Søjlenstopblotlæggeren miniatureudgave af det omgivende landskab - cnc-fræset direkte i den støbte beton.

Strategisk placerede boregange i søjlen angiver sigtelinjer ud i landskabet mod både de yngste og de ældste områder af af Fanø.

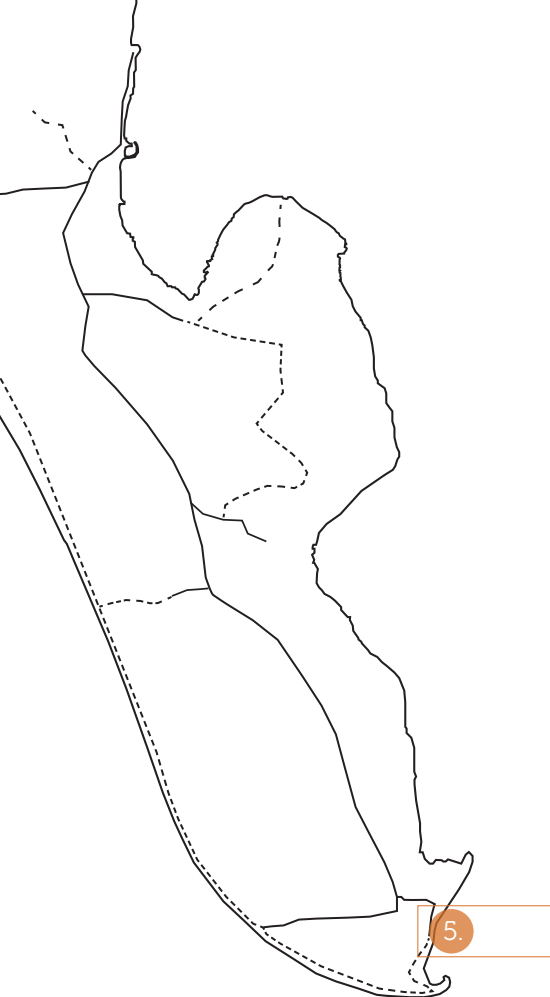
Lagdelinger i indfarvet, formstøbt beton "leger" med en både visuel og taktil fortolkning af årtusinders vadehavsaflejringer.

Søjlelbundgårigensom "siddesten" placeret i terrænet.

3D-skitse til Tidssøjle

Tidevandet som entreprenør

KROBANKEN OG SØNDERHO HAVN

Fra diget i Sønderho skuer man ud over et af de mest dynamiske og varierede naturlandskaber i det danske Vadehav. Ved Fanøs sydspids støder mange af de typiske landskabselementer fra Vadehavet sammen i en smuk mosaik. Klit, strand, marsk, slikvade og sandvade grænser op mod hinanden, og landskabernes udvikles løbende som et resultat af havets aflejringer og stormflodernes evige påvirkning. Intet andet sted i det danske Vadehav modtager i disse år så meget materiale fra havet som Keldsand, den store marskslette ud for Sønderho. Hvad der for 200 år siden var en åben bugt syd for Sønderho er i dag en frodig strandeng. Fra Sønderho kan man vandre rundt om sydspidsen og opleve alle facetter af vadehavet eller sejle ud på verdensarven fra Sønderho havn og opleve, at være omgivet af den fantastiske fortælling om landskabets dynamik til alle sider. En sejltur på vadehavet åbner muligheden for en sanselig erfaring - hvor situationen mellem hav og landskab kan iagttages med verdensarvens egne øjne.

Inde nær klitfoden, breder der sig fra landsiden en tæt tagrørssump, der nede mod syd går over i den brakke harril-eng, der på sine højste, sandede partier dækkes af engelskgræs. Længere ude begynder saltmarsken – først med en tæt græsplæne af rød svingel, siden afløst af kile- og hinde-bæger, annelgræs og strandasters – for endelig at forvandles til slikvadens bløde, stinkende spartina-sump.

Alle er de vigtige og signifikante levesteder for bevaring af biologisk mangfoldighed, herunder truede arter med særlig universel betydning.

Blåhals (*Luscinia svecica*) - En lille blå juvel der synger forår og tidlig sommer i rørskoven ud for krobanken. Foto: Jeroen Helmers

Ønsket er, at omdanne den nedslidte Krobanke i Sønderho til, at kunne rumme en formidling af verdensarven på Fanø i samspil med Sønderho havn - og samtidig skabe en plads der indbyder til ophold og "væren" for de tusinder af gæster der årligt besøger Sønderho.

Det er vigtigt, at rummet åbnes op og forenkles - så det ikke stjæler billedet fra den unikke sammensmeltning af by og natur der eksisterer netop her. De elementer der tilføjes rummet skal kunne rumme flere funktioner på samme tid. Som eksempel kan nævnes de flade trin der skal erstatte den eksisterende trappe. Fladerne kan på samme tid være adgangsgivende, tilbyde en siddemulighed og formidle naturen på stedet.

Der søges skabt en sammenhæng i materialer - det værende sig alt fra hække i buketorn over stenmel og grus til beton. Alle de valgte materialer findes allerede på stedet og kan være med til, at binde rummet sammen og bibringe den besøgende en fortælling om stedets særegne kontekst.

Koncept for omdannelse

Krobanken ligger syd for Sønderho Kro og Sønderho havn - her kan man få et fortræffeligt view ud over Fanøs sydspids. En banke er i den Danske Ordbog beskrevet som "En forhøjning i landskabet" eller "En forhøjning på bunden af havet, en flod eller en sø". Krobanken har i samspil med Sønderho havn, i særdeleshed potentiale til at formidle verdensarven. Her kan de geologiske processer opleves på nært hold.

Trappen op til Krobanken fra Kropladsen er slidt og belagt med fortvosfliser som skæmmer i dette miljø. Hegnet ind mod kroens matrikel samt håndlisten langs trappen er ligeledes faldefærdigt. Her ønskes en smuk og nænsom løsning der spiller sammen med de andre tiltag på kropladsen.

Områdeforskønnelse

Beskyttelsesrummet fra koldkrigsårene skal istandsættes og åbnes for besøgende. Det lille, stemningsfyldte, underjordiske rum skal apteres med nogle få effektfulde, hårdføre og moderne løsninger i lyd, projektion og lys hvor skiftende miniature udstillinger kan opsættes. Et overraskende high tech krydderi til en skøn udendørsoplevelse.

Den gamle sømine ønskes bevaret, men belægningen under, gør hverken fra eller til for at understrege dennes historie. Flagstangen er også slidt, og står underligt placeret på banken, ved at tage fokus fra minen og udsyn til naturen.

Udsigten mod Galgedybet, tagrøremes repetition og verdensarven, skærmes af et slidt hegn. Denne udsigt ønskes åbnet op, så naturen smelter sammen med krobanken, og dermed suges bedre ind. Ny beton. Plinte og trapper. En glidestøbt overflade (forskalligen løftes kontonuerligt via hydrauliske løfteanordninger). Et rå materiale som kan aldres smukt i den barske og salte natur. Derudover er det skridsikkert.

Fotos: Joakim Engel

Sønderho havn er under etablering og vil på sigt tilbyde muligheden for, at sejle ud og opleve verdensarven med vadehavets egne øjne.

Stibelægning fornyes i farvesammensætning og tekstur der matcher området, ligesom eksisterende affaldssystem og bænke tænkes ind i det samlede, nyanlagte anlæg

Den barriere som det eksisterende hegn skaber, ønskes nedtaget og erstattet med en langstrakt siddeplint i børstet beton. Det er tanken, at indlejre formidling af verdensarven og af stedets kulturhistorie i betonen.

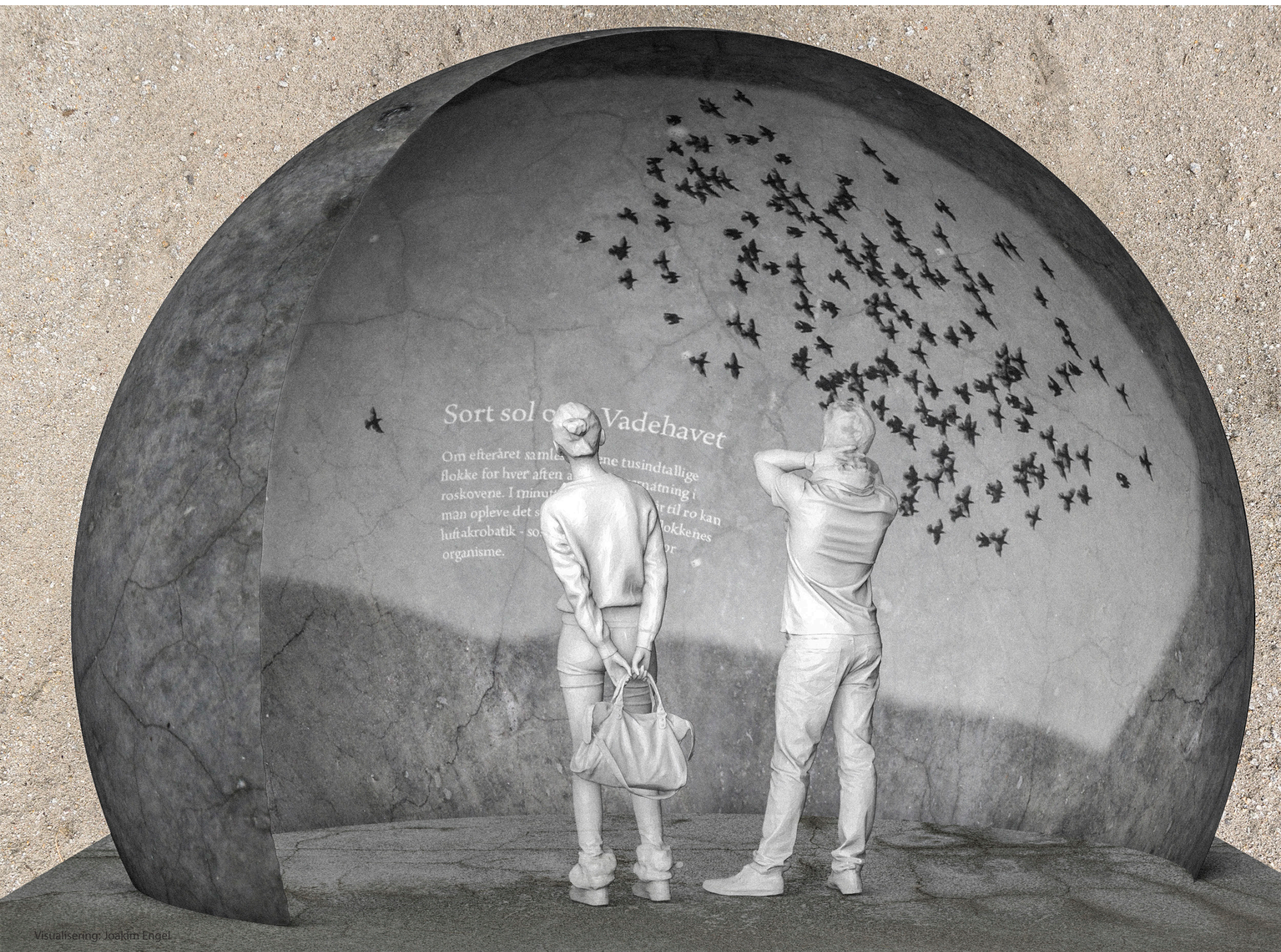
Dette nye element vil kunne fungere som ramme om ophold, som afgrænsning mellem stiforløbet og det eksisterende dige og samtidig være et rum til formidling.

Landskabet trækkes ind til beskueren, og bibringer et fuldt overblik til at suges ud i naturen. Samtidig skaber den nye plint en grænse, så færdsel på diget fortsat ikke opleves som muligt.

Samtænkt æstetik, byrum,
naturoplevelse & formidling

Visualisering: Joakim Engel

• En **underjordisk** overraskelse •

Betondækningsgraven der ligger centralt placeret ønskes åbnet for de besøgende. Meningen er at gøre den tilgængelig men lade den stå så rå og original som det er muligt.

Udstilling til det lille rum skal udvikles og kan eksempelvis udgøre fortællinger i levende billeder - som en miniature omnimax biograf. Det kan også være skiftende tablauer med kunstneriske lyd- og lysinstallationer inspireret af den omgivende Verdensarv.

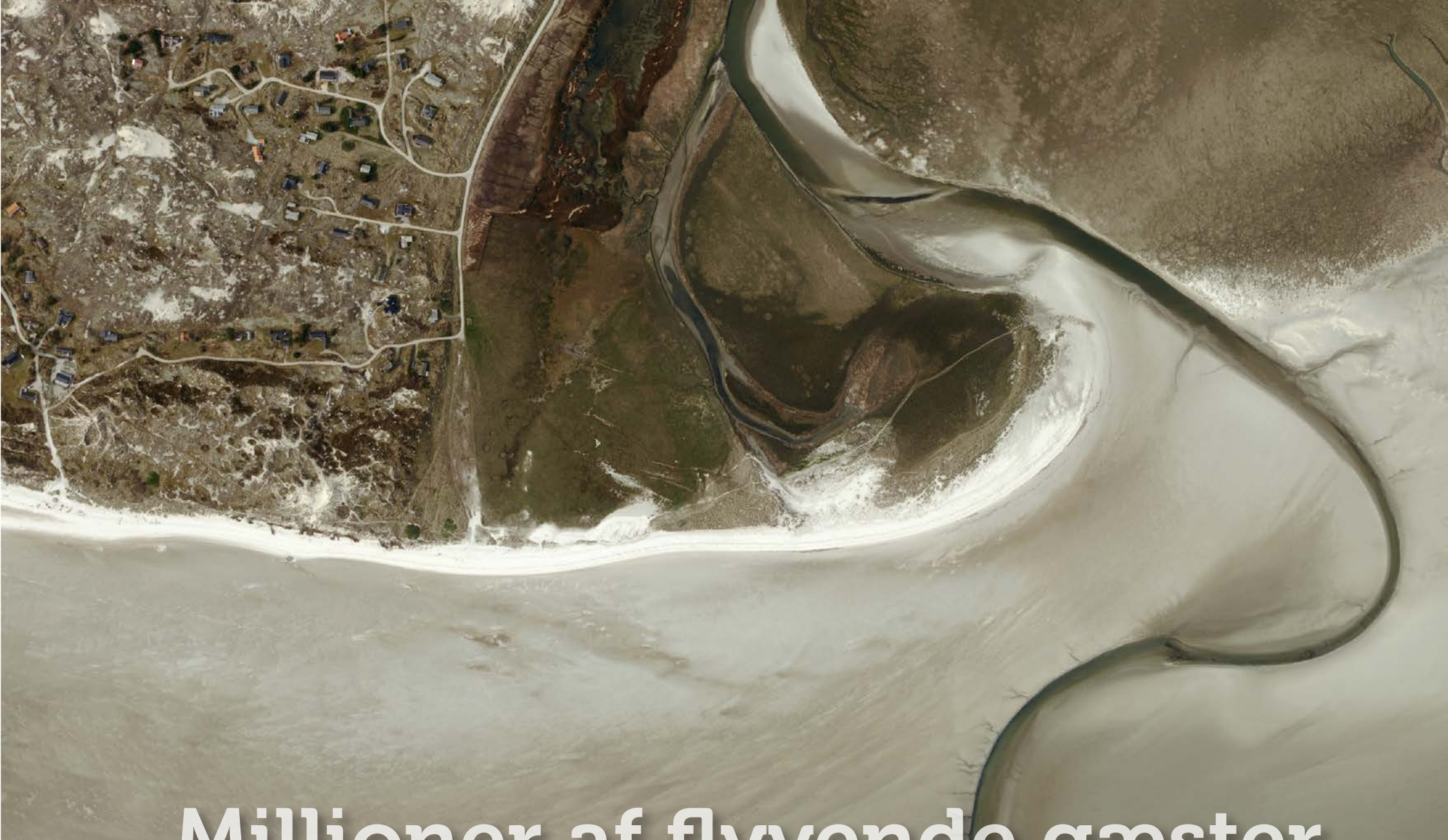

Hønen, kaldes området, der udgør Fanøs sydspids. Her mødes alle Vadehavets landskaber, og gennemskæres af tidevandsrenden Galgedyb, der over tid har ændret forløb adskillige gange. Et vidunderligt sted til en travetur i verdensarven. Om sommeren kan man gå på opdagelse efter sjældne planter og insekter, mens forår og specielt efterår, når fuglene trækker nord og sydover, byder på oplevelsen af et ganske spektakulært fugletræk.

I efteråret samles hundredetusinder af vadefugle på Keldsand og de store sværme af fugle kan ses fra Hønen når de går på vingerne. Samtidig udgør denne sydlige tange en flaskehals der koncentrerer de nattrækkende småfugle som kommer ind over øens nordlige dele. På de rette morgener i september og oktober kan himlen være levende af titusinder små prikker der flyver sydover. Luften fyldes af kaldende fra jernspurve, sangdrosler, kvækerfinker og mange andre spurvefugle.

HØNEN

Millioner af flyvende gæster

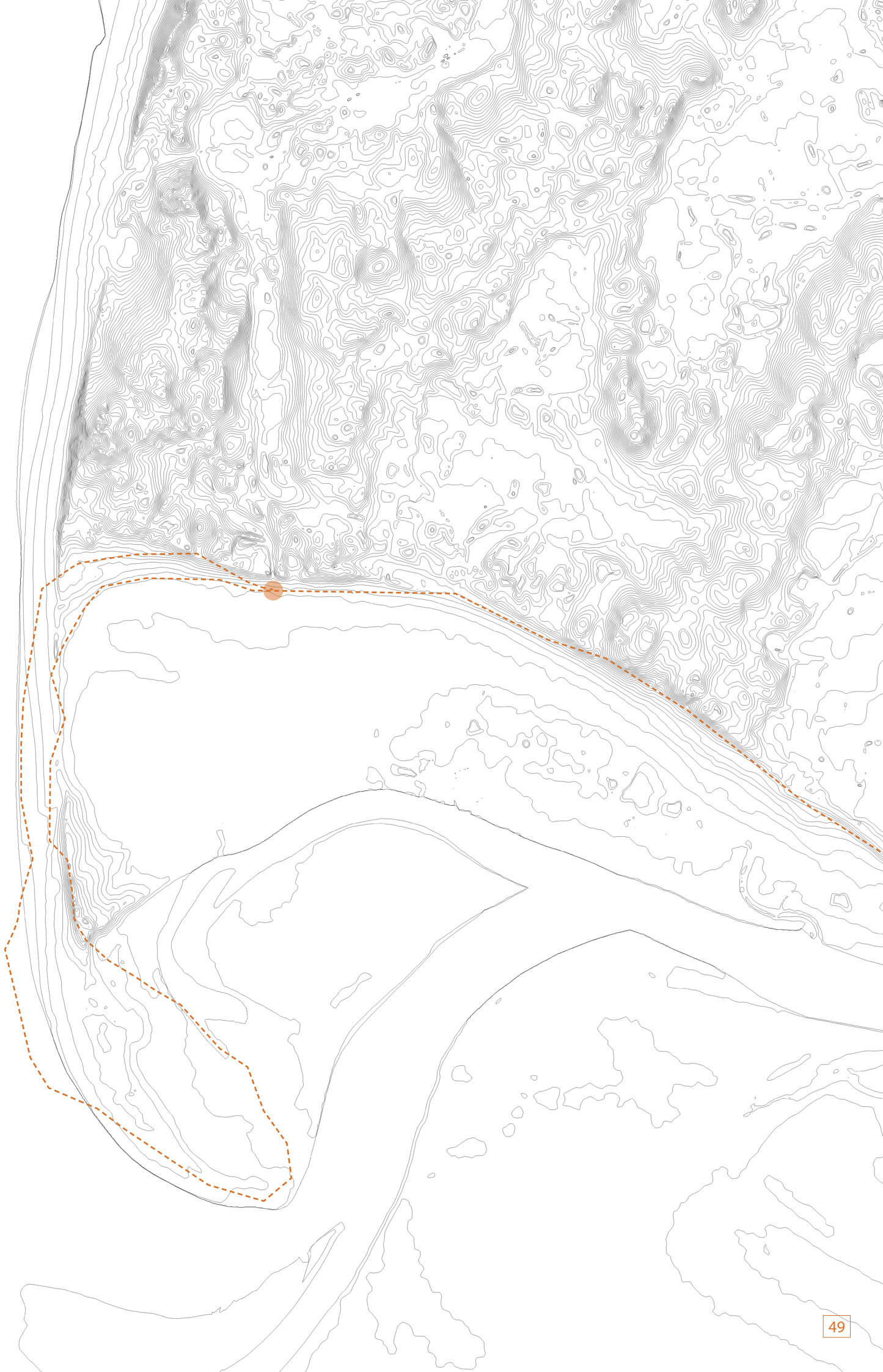

Den rene naturoplevelse man møde ved ankomsten til Hønen, ønsker vi at beholde så uberørt som muligt. Ny skiltning, værn mod indkørsel og en robust men elegant stander til en ny folder der beskriver området, bliver de eneste tiltag. Den grafiske identitet og visuelle udformning vil sikre den sammenhængende identitet. Folderen skal, udover beskrivelsen af hønevandringen og naturen her, perspektivere til resten af verdensarvsnedslagende og således - sammen med folderen der tilbydes på færgeoverfarten - være en guide der kan medbringes videre på turen.

Foto: Joakim Engel

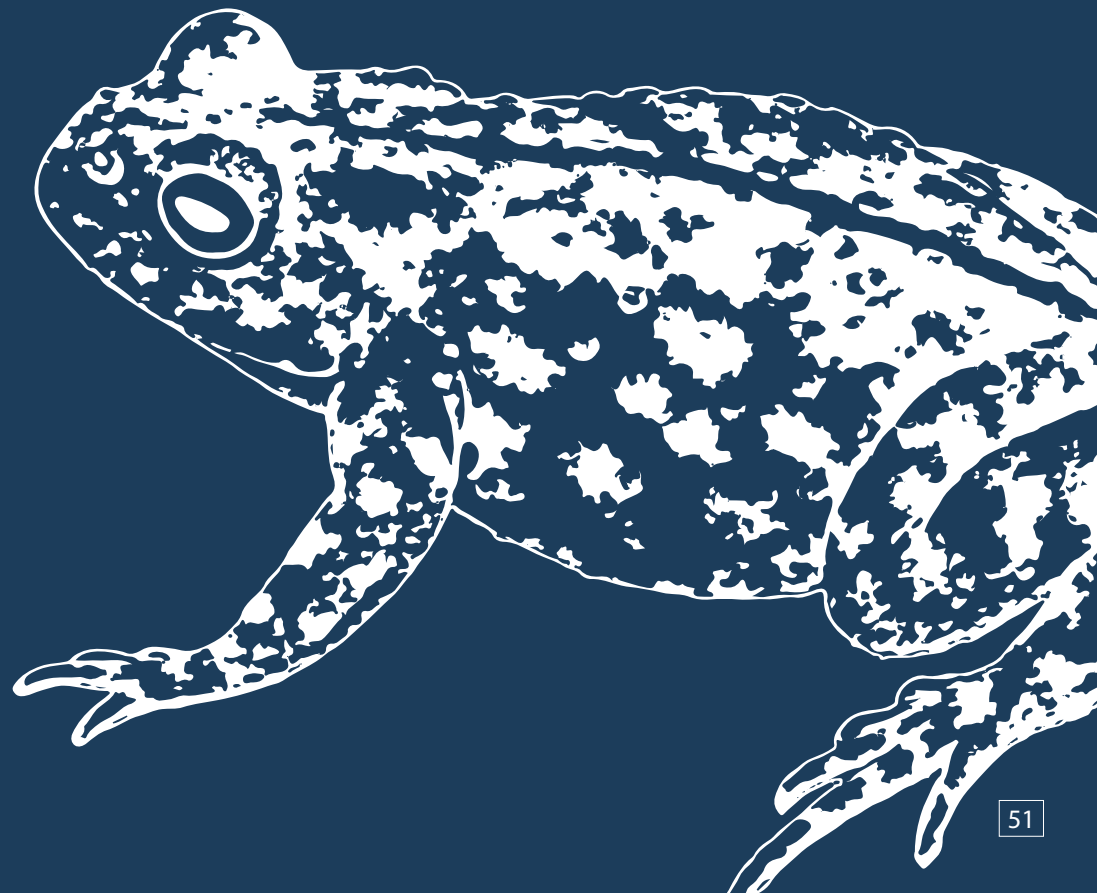

”

One touch of nature makes the whole world kin.

William Shakespeare

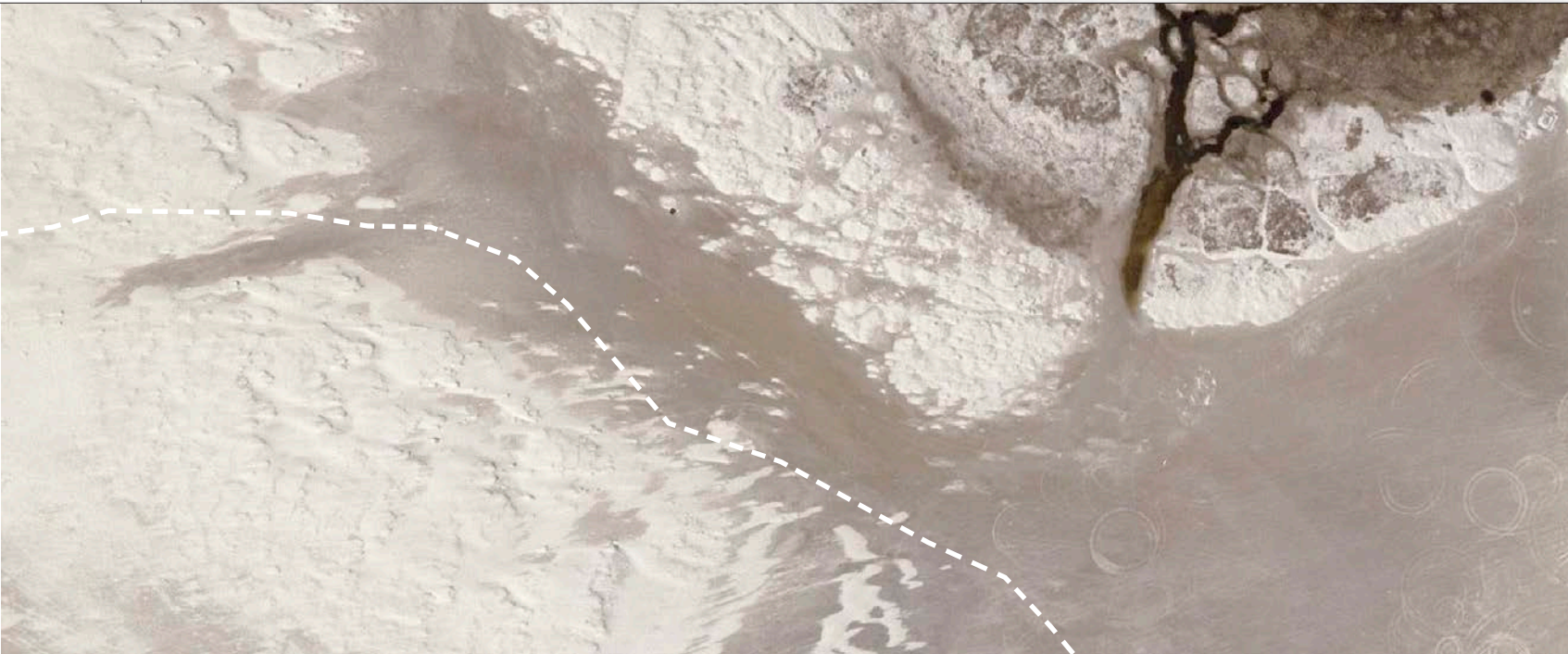
Vestsiden af Fanø består af én lang, bred sandstrand der løber i hele øens længde. 18 km hvis man regner fra den sydlige spids til toppen af Søren Jessens Sand helt i nord. Den nordlige og den sydlige adgangsvej til det imponerende kystlandskab er helt oplagte steder at møde de besøgende med en mere direkte formidling. Samtidig er det også lokaliteter der med rette er underlagt strenge restriktioner i forhold til installationer og skiltning.

På disse to nøglelokaliteter ønsker vi at teste en ny formidlingsform med mobile enheder. Enhederne skal udvendigt fungere som formidlingssøjler der fortæller om naturen i de to områder og foreslår vandreture ud i den. Indvendig udstyres de med en "grejbank" - udstyr til udforskning af vaden og dens liv - der i bemandede perioder kan udlånes til alle interesserede besøgende.

Vadevandring & den foranderlige strand

Nord for Fanø Bad kan vi opleve et ganske ungt klitlandskab, opstået i de første år efter år 2000. Det enorme Søren Jessens Sand udgør et nærmest udtømmeligt depot, hvorfra vinden fragter sand ind til klitterne, som hårdføre planter kan etablere sig i. De nye klitter er biologisk set særdeles interessante og indeholder et væld af arter. Herfra kan man vandre ud i et fremedartet og ørkenagtigt landskab.

Foto: Kim Fischer

Vandring på havbunden

Ved lavvande blotlægges vaderne ud for Sønderho Strand. Herfra kan man vandre ud og opleve Vadehavets åbne vidder. Blot få hundrede meter fra stranden får man et indtryk af, hvilket storslået amfibisk landskab Fanø er en del af. Grænserne mellem hav, land og himmel synes udviskede, og man fornemmer, at øen er dannet som en sandbanke, aflejret af havet og underlagt det samme havs formende kræfter. Fra Sønderho Strand kan man i sydlig retning skimte en smal stribe sand i horisonten. Det er indersiden af den meget store sandbanke Langjord. Her ligger ofte grupper af sæler, både gråsæler og de meget talrige spættede sæler.

Formidling med mobilitet

Udviklings- og bemandede

- Grejbank for udlån af udstyr strandens besøgende, eksempelvis græveudstyr, kiklenser, naturhåndbøger på flere sprog, kort med vandretursruter m.m.
- Udstillingsgenstande til fremvisning, eksempelvis sælkranter, udstoppede fugle og skaller man ofte finder på stranden.
- Opbevaring for førstehjælpsudstyr, nødtællekn m.m.

De mobile

- Solpaneler til opladning af mobiltelefoner og andre småelektronik.
 - Vandfilter til vandrensning af vandet.
 - Information om lokaliteter og aktiviteter i området.
- ### Udviklings- og bemandede
- Grejbank for udlån af udstyr strandens besøgende, eksempelvis græveudstyr, kiklenser, naturhåndbøger på flere sprog, kort med vandretursruter m.m.
 - Udstillingsgenstande til fremvisning, eksempelvis sælkranter, udstoppede fugle og skaller man ofte finder på stranden.
 - Opbevaring for førstehjælpsudstyr, nødtællekn m.m.
- ### De mobile
- Solpaneler til opladning af mobiltelefoner og andre småelektronik.
 - Vandfilter til vandrensning af vandet.
 - Information om lokaliteter og aktiviteter i området.

Foto & visualisering: Joakim Engel

De mobile enheder skal samle en række funktioner på de to knudepunkter i færdslen på stranden. Æstetikken skal være i højsædet og sammensmeltningen af materialitet og grafisk udsmykning med vejrbestandig foliering skal få vognene til at glide ind som en nærmest naturlig del af omgivelserne.

Udvendigt og ubemandet

- Formidlingsøjler for vadehavets verdensarv og vandreture i områderne.
- Information om "Code of conduct" når man færdes på stranden.
- Information om sikkerhed i forhold til tidevand og vejrforhold.

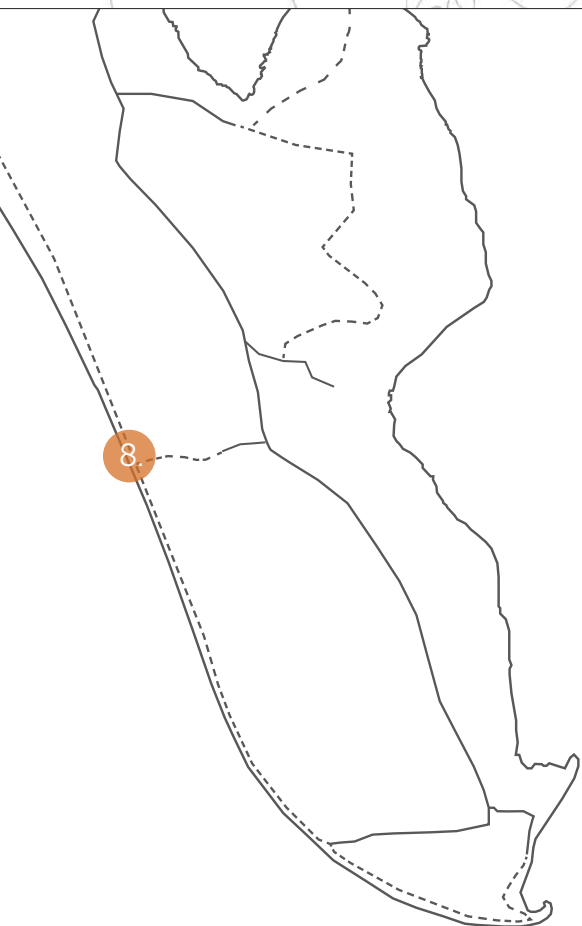
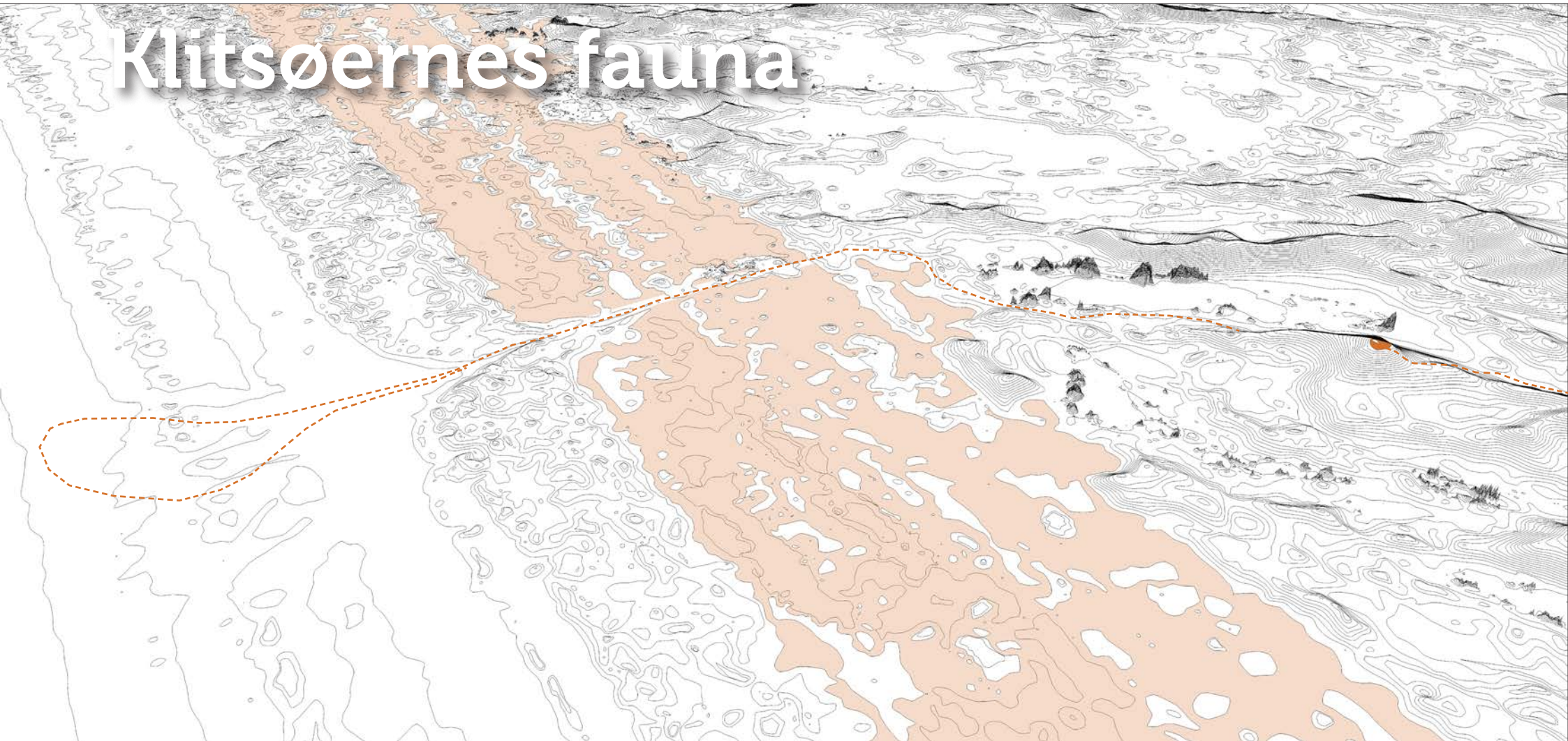
Invendigt og bemandet

- Grejbank for udlån af udstyr strandens besøgende, eksempelvis graveudstyr, kikkerter, naturhåndbøger på flere sprog, kort med vandretursruter m.m.
- Udstillingsgenstande til fremvisning - eksempelvis sælkranier, udstoppede fugle og skaller man ofte finder på stranden.
- Opbavaring for førstehjælpsudstyr, nødtelefon m.m.

Andre funktioner

- Samlingspunkt og udgangspunkt for guidede ture.
- Samling af infoskiltning på stranden som for nuværende er forvirrende og uskøn.
- Mobilitet i forhold til in situ formidling ved større events på stranden - eksempelvis den årlige dragefestival.

Klitsøernes fauna

PÆLEBJERG KLITSØER

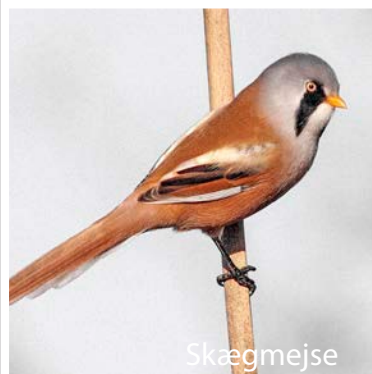
Pælebjerg er det højeste punkt på Fanø og er en del af den lange, markante klitrække, der løber fra nord til syd langs øens vestkyst. Tidligere har disse klitter dannet front mod stranden, men i dag ligger de i anden eller tredje række, da havet har fragtet stadig mere sand ind på øen fra vest. Området er et af Fanøs mest besøgte og her er gode parkerings- og adgangsforhold i forvejen.

Fra Pælebjerg kan man se, hvordan en typisk vadehavsø udvikles. I mellem klitrækkerne opstår våde lavninger, hvor et særligt dyre- og planteliv trives. Nedenfor Pælebjerg er lavningerne dækket af tagrør, der giver beskyttelse og skjul til rørdrum, rørhøg og en række småfugle, der er knyttet til sumpede rørskov. Rørdrummen høres mere end den ses. Den lyder, som når man puster i en stor flaske. Rørhøgene ses til gengæld ofte kredse nedenfor Pælebjerg.

Stien der fører fra Pældebjerg ud igennem klitsøerne og viddere ud på den brede sandstrand er renoveret for nylig. Her er det ønsket at bringe faunaen i spil på en kunstnerisk og anderledes måde. Når man bevæger sig ud på strækningen i klitlavningernes rørskov og vandflader kan man gå på opdagelse efter modeller af karakteristiske arter der lever her. Halvt skjult i rør og lave pilebuske dukker kunstneriske modeller op. Modellerne er udført i hårdføre materialer der kan tåle vejr og vind og sammensmelter materialitet, kunstnerisk fortolkning og naturalisme i et udtryk der glider ind på naturens præmisser. De falder ikke i øjnene ... man skal have øjnene med sig; og måske ser man samtidig nogle af arterne i levende live.

Forklaringsplancher placeres både ved indgangen fra stranden og nedenfor Pældebjerg. Her fortælles korte historier om udvalgte arter og deres afhængighed af netop denne naturtype.

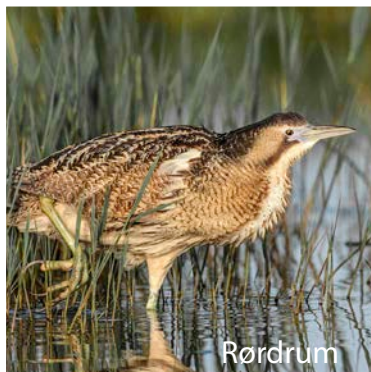
Eksempler på arter som kan udføres som modeller i landskabet - nogle i naturlig størrelse, andre forstørret.

Skægmejse

Strandtudse

Rørdrum

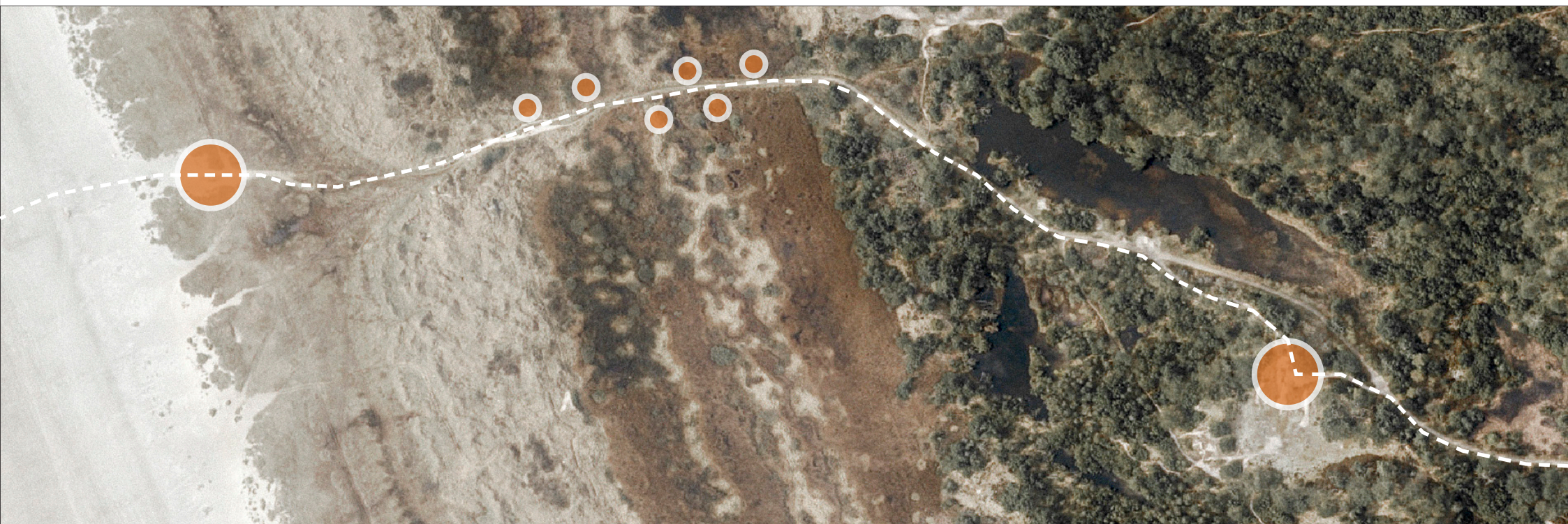
Rørhøg

Vandrikse

Sivsanger

På udkik efter klitsumpens dyr

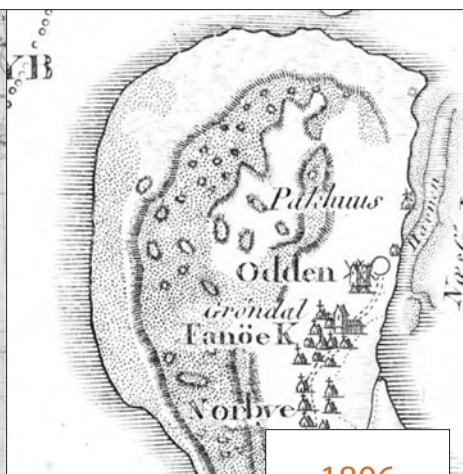
Kikkebjerg blev i sin tid brugt som udkigspost, hvor lodsejerne holdt udkig efter skibe på søfartsvejen mellem Skallingen og Fanø. De holdt blandt andet øje med skibe, som var kommet udenfor den vanskelige indsejling og tilbød dem deres hjælp, så de kunne komme sikkert i havn. I klart vejr er der fra Kikkebjerg en fantastisk udsigt ud over den nordlige del af Fanø.

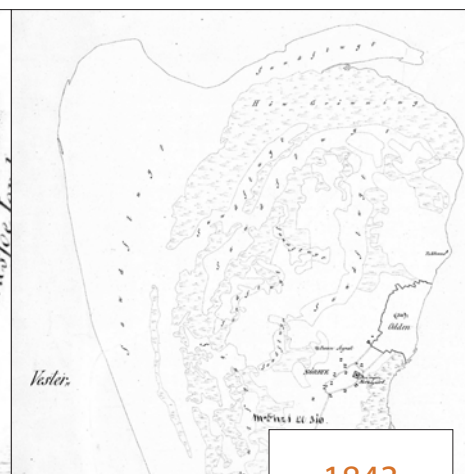
KIKKEBJERG

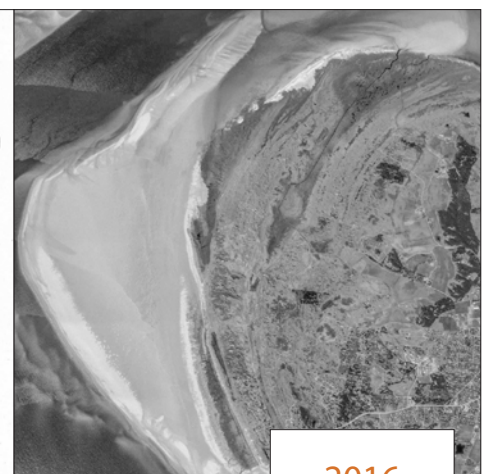
1797

1806

1843

2016

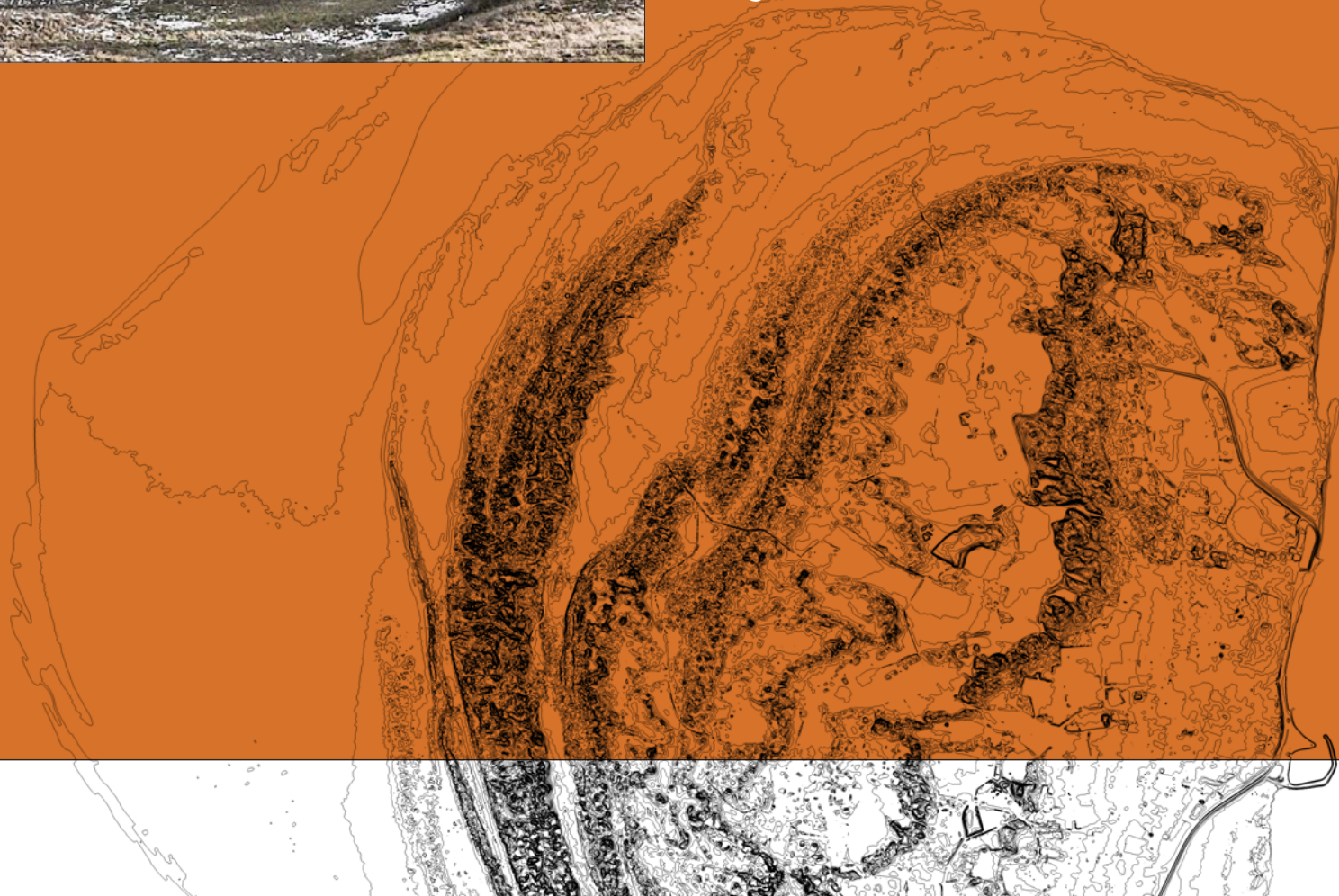
LANDSKABSDANNELSE

havet skaber land

Vestkysten har udviklet sig dramatisk og gør det til stadighed under påvirkning af strøm, vind og vegetation. Studere man kort over Fanø fra det sidste 200 år, kan man se den dramatiske udvikling af kystlinje og klitfod som finder sted - dag ud og dag ind. En evig, dynamisk proces.

Ved Kikkebjerg er tanken, at formidle den landskabsdannelse der finder sted på Fanøs veskyst - over tid. Herfra er der udsigt helt til sejlrenden Grådyb, Søren Jessens Sand og klitrækkerne.

En skulpturel gengivelse af landskabet

Projektet skal ud over formidlingstiltagene sørge for en renovering af områdets belægninger på både adgangsveje og opholdsområder. Der bidrager yderligere til den æstetiske fremtoning af toppen af Kikkebjerg.

Udsigten over klitter, vade og hav fra toppen af Kikkebjerg er betagende. Her må man stoppe op og lade blikket og tankerne glide ud mod horisonten.

Det lille hus på toppen skal indrettes med en smuk, enkel og informativ mini-udstilling om landskabsdannelsen på Fanø - og i Vadehavet generelt. Historiske kort og fotos fortæller om øen der voksede ud af havet og øboernes brug af det barske landskab.

Fra huset kan man længere nede af bakken se en stor betonklods. Den nyrenoverede belægning leder ned til hvad der viser sig at være en stor, skulpturel skalamodel af et udsnit af det klitlandskab, som man kan se ude mod vest. Modellen i støbt og udfræset i beton med indlagt messing der viser hvor du er. En taktil oplevelse der udfordrer forstillingsevnen og tilbyder endnu en lille pause inden turen går videre ud mod Verdensarven.

NEDSKALERING AF LANDSKABET I 1:250

Som med de andre installationer i projektet er modellen udført i hårdføre materialer der patineres smukt over tid.

Man kan røre ved den, klatre på den og side og spise madpakken.

For at arbejde organisk i beton og metal skal moderne teknikker som 3D-modellering og CNC-fræsning indrages i udformningen af den landskabelige skulptur.

Foto & visualisering: Joakim Engel

”

There is something of the marvelous
in all things of nature.

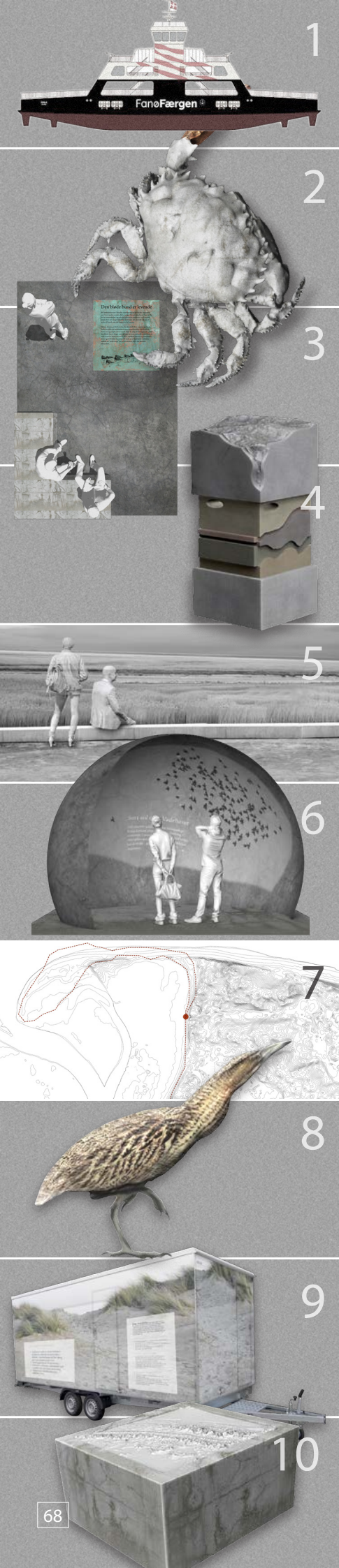
Aristoteles

Aristoteles

in all things of nature.

There is something of the marvelous

”

Det samlede koncept

Vadehavets status som UNESCO Verdensarv er en enestående platform at udvikle naturformidlingen fra. Med indeværende projekt ønsker vi at skabe en unik formidlings- og udstillingsform i landskabet. Der ude hvor man kan se og mærke den. Turismen på Fanø er fundamentet for at nå ud til rigtig mange mennesker. Med øens næsten 1.000.000 overnatninger om året bliver "Verdensarven på Fanø - Udstilling i Landskabet" et vindue for formidling af Verdensarven der kan opleves af tusindvis af besøgende.

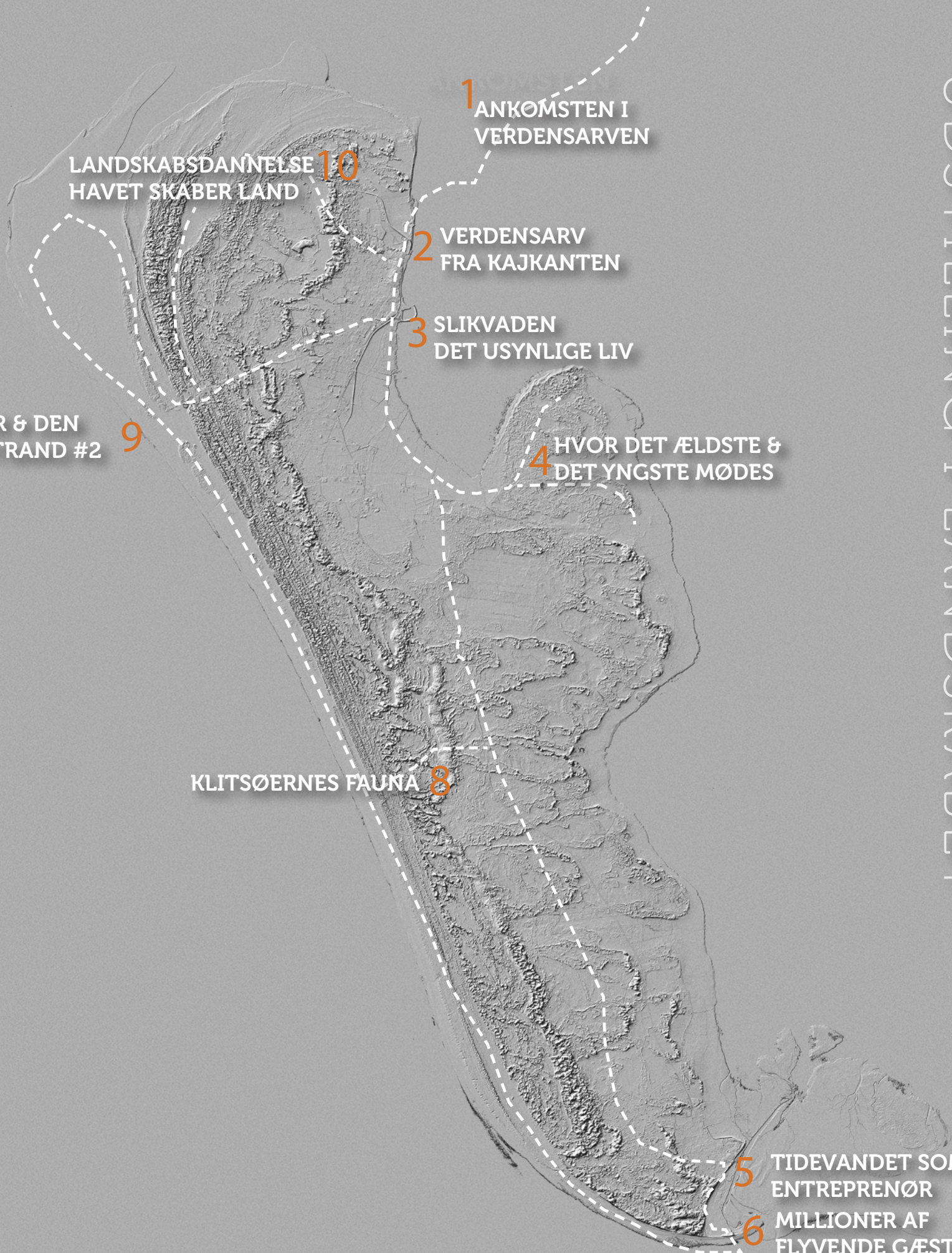
De 10 formidlingsnedslag skal virke som et samlet koncept med en udtryksmæssigt fælles identitet der samtidig kan opleves og forstås hver for sig. De skal alle tænkes og udføres med den største respekt for både de kulturelle og naturmæssige sammenhænge, som de bliver en del af. Kvalitet og omtanke i materialer og design skal sikre overraskende, tankevækkende, taktile og smukke installationer som formidler Verdensarven, skaber dialog og pirrer nysgerrighed og forundring.

PROJEKTET I PUNKTFORM

- Formidling om Verdensarven på dansk, tysk og engelsk
- Gennemgående grafisk og materialemæssig identitet
- Æstetik, holdbarhed & respekt for det by- og naturmæssige rum
- Foldere der fungerer som turguider til udstilling i landskabet
- Skulpturelle & formidlende modeller af fauna og landskab
- Nyanlagte opholdsmiljøer
- Grafiske, visuelle udstillinger under tag
- Mobile enheder til hands-on formidling og interaktion

VERDENSARVEN PÅ FANØ

UDSTILLING I LANDSKABET

1 ANKOMSTEN I VERDENSARVEN

10 LANDSKABSDANNELSE HAVET SKABER LAND

2 VERDENSARV FRA KAJKANTEN

3 SLIKVADEN DET USYNLIGE LIV

4 HVOR DET ÆLDSTE & DET YNGSTE MØDES

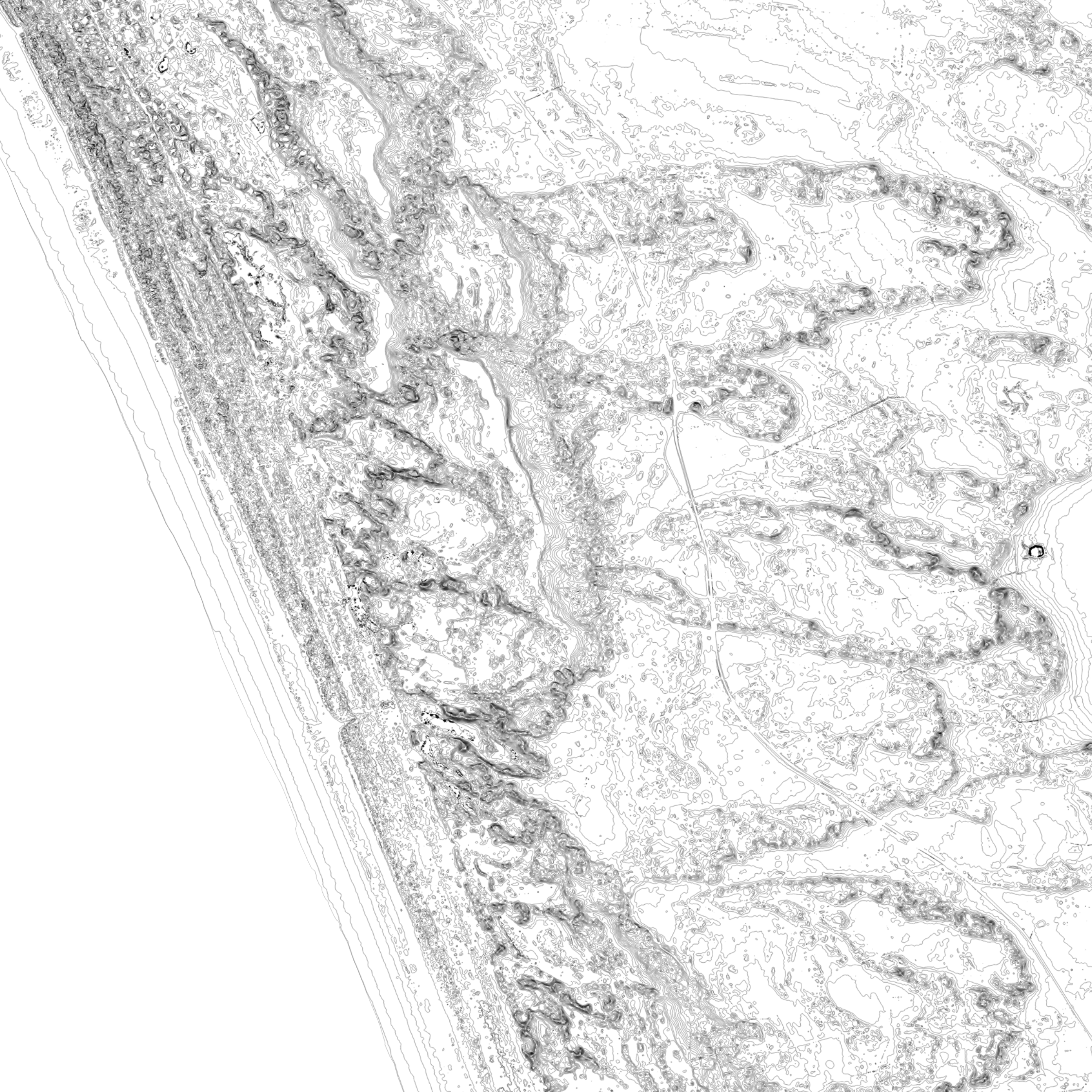
9 VADEVANDRINGER & DEN FORANDERLIGE STRAND #2

8 KLITSØERNES FAUNA

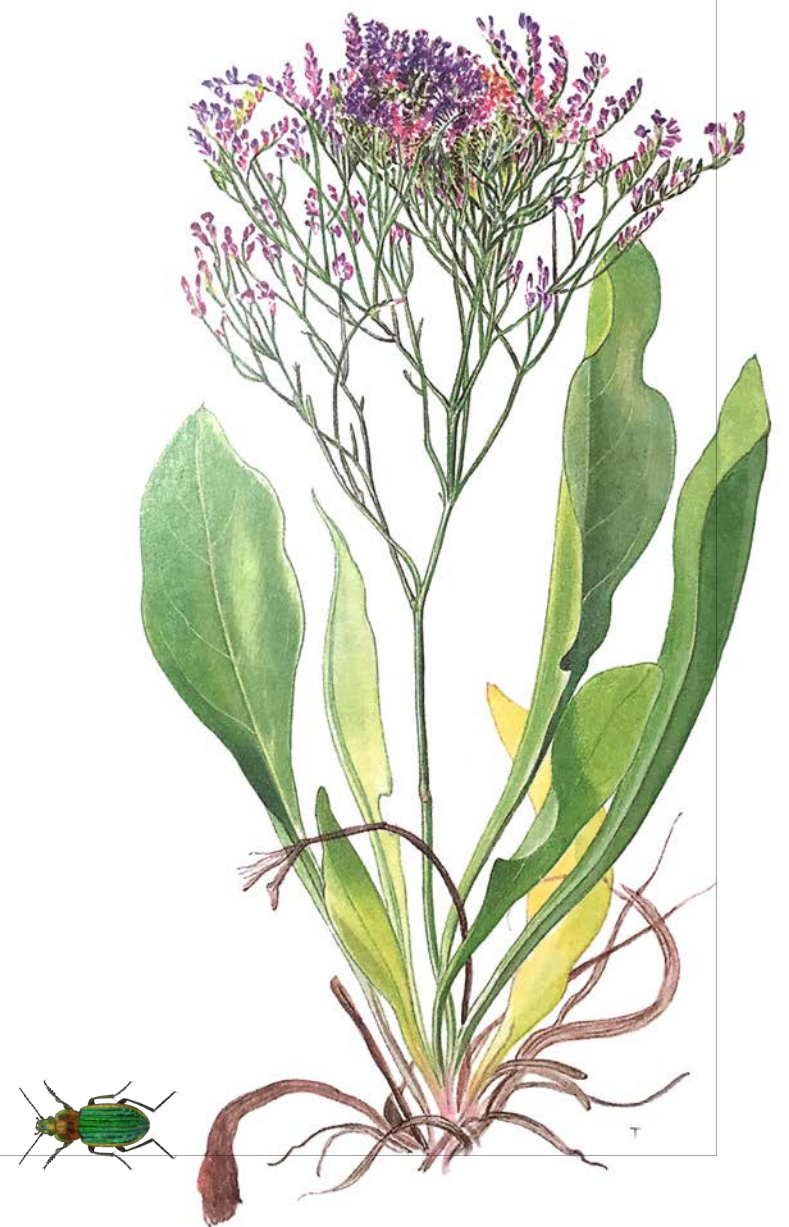
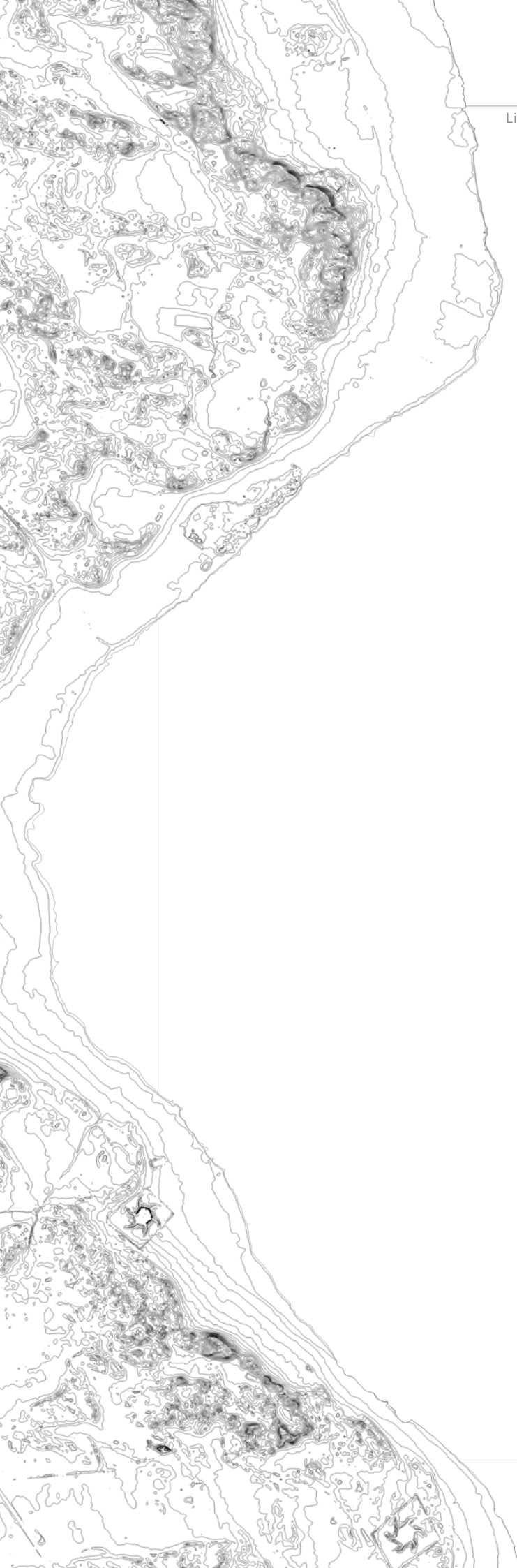
5 TIDEVANDET SOM ENTREPRENØR

6 MILLIONER AF FLYVENDE GÆSTER

7 VADEVANDRINGER & DEN FORANDERLIGE STRAND #1

Lille guldløber (*Carabus nitens*) - Tætblomstret Hindebæger (*Limonium vulgare*)

Fanø
Kommune